

PTICE U POLJSKOJ I HRVATSKOJ FRAZEOLOGIJI

Banić, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:078364>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-17**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOST

STUDIJ POLJSKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI - LINGVISTIČKI SMJER

Sara Banić

PTICE U POLJSKOJ I HRVATSKOJ FRAZELOGIJI

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Ivana Vidović Bolt

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FRAZEOLOGIJA.....	2
2.1. POVIJEST FRAZELOGIJE	3
2.2. RAZVOJ FRAZELOGIJE U POLJSKOJ.....	3
2.3. RAZVOJ FRAZELOGIJE U HRVATSKOJ	4
3. FRAZEM	5
3.1. STRUKTURA I OBLIK FRAZEMA	6
3.2. PODRIJETLO FRAZEMA.....	7
4. PRISTUPI ANALIZI FRAZEMA	8
5. SIMBOLIKA PTICA	8
6. KONCEPTUALNA ANALIZA FRAZEMA	9
7. ANALIZA FRAZEOLŠKE GRAĐE	9
7.1. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKA	10
7.1.1. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVU INTELIGENCIJU	10
7.1.1.1. INTELIGENCIJA	10
7.1.1.2. NEINTELIGENCIJA.....	11
7.1.2. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOV IZGLED	15
7.1.2.1. LJEPOTA.....	15
7.1.2.2. RUŽNOĆA.....	16
7.1.2.3. ZAKRIVLJEN NOS	16
7.1.2.4. ZAKRIVLJENI NOKTI	17
7.1.2.5. MRŠAVE NOGE	17
7.1.2.6. NENEAPREGNUTI MIŠIĆI	17
7.1.2.7. SVJETLOKOS	18
7.1.2.8. TAMNOKOS.....	18
7.1.2.9. TAMNOPUT	18
7.1.2.10. PJEGAVOST.....	18
7.1.2.11. NEUREDOST, RAŠČUPANOST	19
7.1.2.12. BORE.....	19
7.1.2.13. LOŠ IZGLED	19
7.1.3. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVE OSOBINE	20
7.1.3.1. DOBROTA	20
7.1.3.2. POSEBNOST	21

7.1.3.3. POVRŠNOST	22
7.1.3.4. UMIŠLJENOST	23
7.1.3.5. OHOLOST	24
7.1.3.6. SVADLJIVOST	25
7.1.3.7. POPUSTLJIVOST	25
7.1.3.8. BRBLJAVOST	26
7.1.3.9. RADOZNALOST	27
7.1.3.10. KRADLJIVOST	27
7.1.3.11. DRSKOST	27
7.1.3.12. MIZERNOST	28
7.1.3.13. NEODGOVORNOST	28
7.1.3.14. PESIMIZAM	29
7.1.3.15. KUKAVIČLUK	29
7.1.3.16. DODVORAVANJE	30
7.1.3.17. PRETJERANA BRIŽNOST	31
7.1.3.18. POHOTNOST	31
7.1.3.19. NEZASITNOST	32
7.1.3.20. LUCKAVOST	32
7.1.4. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVE DAROVE, TALENTE	33
7.1.4.1. TALENTI.....	33
7.1.4.2. DAROVI.....	33
7.1.4.3. NENADARENOST	34
7.1.5. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVO PONAŠANJE	34
7.1.5.1. RADITI ŠTO BEZ RAZMIŠLJANJA	34
7.1.5.2. RADITI ŠTO S LAKOĆOM	35
7.1.5.3. GUBITI VRIJEME	35
7.1.5.4. PREUVELIČAVATI	35
7.1.5.5. GLEDATI	36
7.1.5.6. JESTI.....	37
7.1.5.7. IZBJEGAVATI	38
7.1.5.8. RANO USTAJANJE.....	39
7.1.5.9. RANO LIJEGANJE	39
7.1.5.10. RADITI	40
7.1.5.11. ZABAVLJATI SE.....	40
7.1.5.12. STAJATI.....	40

7.1.5.13. SKAKATI.....	41
7.1.5.14. POVRAĆATI	41
7.1.5.15. POJAVITI SE IZNENADNO	41
7.1.5.16. PREVARITI	42
7.1.5.17. VIKATI.....	43
7.1.5.18. SVAĐATI SE	43
7.1.5.19. FLATULIRATI	44
7.1.5.20. UPLAŠITI SE.....	44
7.1.5.21. ČUDITI SE	45
7.1.5.22. POMOKRITI SE	46
7.1.5.23. ODATI INFORMACIJE.....	46
7.1.5.24. IŠČEKIVATI.....	47
7.1.5.25. NASRNUTI NA <i>KOGA</i>	47
7.1.5.26. OSVETITI SE	47
7.1.5.27. SLUČAJNO NAĆI.....	48
7.1.5.28. NESTATI.....	48
7.1.5.29. NE MARITI ZA <i>KOGA, ZA ŠTO</i>	49
7.1.5.30. PODMETNUTI POŽAR	49
7.1.6. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVO PSIHIČKO STANJE I EMOCIJE	50
7.1.6.1. RADOST	50
7.1.6.2. ZALJUBLJENOST	51
7.1.6.3. TUGA.....	52
7.1.6.4. UGROŽENOST	53
7.1.6.5. OPORAVITI SE.....	53
7.1.7. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVO FIZIČKO STANJE	54
7.1.7.1. KRETANJE	54
7.1.7.2. SMRT	55
7.1.7.3. PADANJE.....	55
7.1.7.4. PIJANSTVO	56
7.1.7.5. POKISNUTI	56
7.1.7.6. SPAVATI LAKIM SNOM.....	56
7.1.8. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVE ŽIVOTNE OKOLNOSTI	57
7.1.8.1. SREĆA.....	57
7.1.9. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOV NAČIN ŽIVOTA	58

7.1.9.1. SKLAD	58
7.1.9.2. SLOBODA	59
7.1.9.3. SKUČENOST	60
7.1.10. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA MEĐULJUDSKE ODOSE I KONTAKTE. 60	
7.1.10.1. BLISKOST	60
7.1.10.2. UDALJENOST	61
7.1.10.3. SAMOĆA	61
7.1.10.4. ORIJENTIRANOST NA OBITELJ.....	61
7.1.11. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE ČOVJEKOV STATUS	62
7.1.11.1. IZVOR PROFITA	62
7.1.11.2. BOLJA PRILIKA.....	63
7.1.12. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE ČOVJEKOVA DOB	63
7.1.12.1. ZRELA DOB	63
7.1.13. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE ČOVJEKOV ODNOS PREMA POSLU	64
7.1.13.1. UZALUDAN POSAO	64
7.1.13.2. VAŽNO DJELO	64
7.2. FRAZEMI KOJI SE NE ODOSE NA ČOVJEKA.....	65
7.2.1. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE KOLIČINA	65
7.2.1.1. NIŠTA	65
7.2.2. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE VRIJEME	65
7.2.2.1. NIKAD.....	65
7.2.3. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE DOBA DANA	66
7.2.3.1. RANI JUTARNJI SATI.....	66
7.2.3.2. NOĆ	67
7.2.4. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE SMJER	67
7.2.4.1. ODOZGO PREMA DOLJE	67
7.2.5. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJU BOJE.....	67
7.2.6. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJU SITUACIJE	68
7.2.6.1. IZBOR.....	68
7.2.6.2. SAZNANJE	68
7.2.6.3. PROBLEM	69
7.2.6.4. NEPROMJENJIVA SITUACIJA	69
7.2.7. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJU STVARI.....	70
7.2.8. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJU DOGAĐAJI	70
7.2.9. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE RUKOPIS	71

7.2.10. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE MJESTO	71
8. ZAKLJUČAK.....	72
9. SAŽETCI	73
9.1. PTICE U POLJSKOJ I HRVATSKOJ FRAZELOGIJI	73
9.2. PTAKI W POLSKIEJ I CHORWACKIEJ FRAZELOGII	73
10. POPIS LITERATURE	74
10.1. RJEČNICI	74
10.2. LITERATURA	75
10.3. SEKUNDARNA LITERATURA	81
10.4. IZVORI:	81

1. UVOD

Još od davnih vremena ptice su, osim za prehranu, služile kao inspiracija ljudima, a motive ovih životinja možemo vidjeti i u različitim vrstama umjetnosti kao što su slikarstvo, arhitektura, kiparstvo, ali i književnost. One su prisutne i u mitologiji različitih naroda te u religijama, a svoje su mjesto pronašle i u jeziku koji nam otkriva odnos između čovjeka i ptice. Predmet istraživanja ovog diplomskog rada su ornitonimski frazemi, to jest frazemi s nazivima ptica kao glavnom sastavnicom. Cilj rada bio je pronaći ove frazeme u poljskom i hrvatskom jeziku te pomoću konceptualne analize objasniti njihovu motivaciju. Građa je ekscerpirana iz *Rječnika hrvatskih animalističkih frazema*, *Hrvatskog frazeološkog rječnika*, poljskih rječnika *Współczesny słownik frazeologiczny*, *Słownik języka polskiego PWN* te radova koji se bave sličnom tematikom. Diplomski rad sastoji se od uvoda, teorijskog dijela u kojem se u prva dva poglavlja iznose osnovne teorijske postavke vezane za pojmove *frazeologija* i *frazem* te njihov nastanak i razvoj u Poljskoj i Hrvatskoj. Zatim slijedi teorijski dio u kojem su predstavljeni pristupi analiziranju frazema, pojam *ptica* te naposljetku sama konceptualna analiza. Središnji dio rada čini obrada frazema koji su podijeljeni na uža tematsko-značenjska područja, svrstani u tablice u kojima se također navode i ekvivalentni frazemi ovih jezika te njihovo značenje. Analizirana je motivacija frazema pomoću koje možemo utvrditi na koga ili što se frazem odnosi, je li pozitivno ili negativno obilježen i na temelju čega čovjek ima mišljenje o toj ptici. Korpus obuhvaća 344 frazema, od toga 235 hrvatskih i 109 poljskih.

2. FRAZEOLOGIJA

Riječ *frazeologija* složenica je grčkih riječi *phrasis* – izraz i *lógos* – riječ, govor (Vidović Bolt, 2011: 13).

Prema definiciji natuknice *frazeologia* u rječniku *Słownik języka polskiego PWN* riječ je o „skupu frazema određenog jezika¹” te „dijelu lingvistike koji proučava frazeme određenog jezika²”.

Željka Fink-Arsovski u svojoj knjizi *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra* (2002: 5) izdvaja dva značenja. Ona definira frazeologiju kao „znanost o ustaljenim izrazima čvrste strukture, koji se mogu izučavati u okviru jednog ili više jezika odnosno samo na teoretskom planu”, te kao „ukupnost frazema raspoređenih prema različitim kriterijima”. Usto navodi mnoštvo podjela frazema: prema semantičkom polju (zoonimska i somatska frazeologija), prema podrijetlu i proširenosti upotrebe (internacionalna, nacionalna i posuđena frazeologija), prema vremenskoj raslojenosti (arhaična), prema područnoj raslojenosti (dijalektalna i regionalna frazeologija), frazeologija kojom se služe pojedini književnici (frazeologija M. Krleže, frazeologija M. Šolohova) itd. No, osim toga ističe da frazeologija nije samo lingvistička, već i kulturološka disciplina te ju je moguće promatrati iz različitih kutova.

Antica Menac (2007: 15-16) navodi da „frazeologiju jednoga jezika tvore izrazi čvrsto vezane strukture, nastali na različite načine i pridošli iz različitih izvora, koji svi zajedno na specifičan način zrcale i ilustriraju tip mišljenja, odnos prema stvarnosti, povijesne reminiscencije, povezanost s okolnim svijetom i još mnogo toga što je za jednu jezičnu zajednicu karakteristično.”

---

¹ Zasób związków frazeologicznych właściwych danemu językowi.

² Zasób związków frazeologicznych właściwych danemu językowi.

2.1. POVIJEST FRAZELOGIJE

Frazeologija kao lingvistička disciplina nastala je na području bivšeg Sovjetskog Saveza, a njezinim utemeljiteljem i ocem ruske frazeologije smatra se Viktor Vladimirovič Vinogradov koji je svoj rad pod nazivom *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskom jeziku*, objavljen 1942. godine, posvetio ključnim frazeološkim pitanjima. Ovim radom Vinogradov je odvojio frazeologiju od leksikologije izdvojivši čvrste sveze riječi koje je nazvao frazeološkim jedinicama kao predmet svog izučavanja te se zahvaljujući njemu frazeologija u ruskoj lingvistici počinje promatrati kao zasebna poddisciplina. Frazeologija polako počinje stjecati popularnost među jezikoslovcima, a frazeološka aktivnost mogla se primijetiti i u drugim slavenskim zemljama koje su također doprinijele njezinu daljnjem razvoju (Vidović Bolt, 2011: 15).

2.2. RAZVOJ FRAZELOGIJE U POLJSKOJ

Vinogradovljev je rad snažno odjeknuo u Poljskoj te je imao velik utjecaj na brojne poljske lingviste. Jedan od prvih značajnijih frazeoloških radova bila je znanstvena studija Stanisława Skorupke, objavljena 1952. pod nazivom *Z zagadnień frazeologii*. Iako se Skorupka nije u potpunosti slagao s Vinogradovljevom tezom o izdvajanju frazeologije kao samostalne discipline, smatrajući da je još prerano govoriti o frazeologiji kao o znanosti i lingvističkoj disciplini. 1967. godine Skorupka je objavio frazeološki rječnik poljskoga jezika (*Słownik frazeologiczny języka polskiego*) kojim je obuhvatio gotovo sve frazeme od sredine XVIII. stoljeća. Do procvata poljske frazeologije dolazi tek devedesetih godina XX. stoljeća i u XXI. stoljeću, kada se njome počinju intenzivnije baviti još neki autori kao što su A. M. Lewicki, S. Bąba, M. Basaj, E. Kozarzewska, D. Rytel i W. Chlebda, a u to vrijeme nastaju i frazeološki jednojezični rječnici među kojima su najznačajniji: *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny* Stanisława Bąbe i Jarosława Libereka, *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami* Anne Kłosińskiej, Elżbiety Sobol i Anne Stankiewicz, *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego* Piotra Müldnera-Nieckowskoga i *Słownik porównań* Mirosława Bańka (Vidović Bolt, 2011: 15).

2.3. RAZVOJ FRAZELOGIJE U HRVATSKOJ

Interes za frazeologiju u Hrvatskoj javlja se početkom sedamdesetih godina XX. stoljeća, a njezin razvoj potaknula je Antica Menac primijenivši ruske teorije na hrvatsku frazeološku stvarnost. Menac je utemeljila i Zagrebačku frazeološku školu zajedno s nekolicinom suradnika, pretežito rusista (Fink-Arsovski, 2002: 6). Osim Menac frazeologiju su također proučavali Josip Matešić, Stefan Rittgasser i Josip Jernej, a neki od značajnijih hrvatskih frazeoloških radova su *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik* u redakciji Antice Menac (1979; 1980), *Frazeološki rječnik hrvatskog ili srpskog jezika* Josipa Matešića (1982.), *Hrvatskosrpsko-poljski frazeološki rječnik* Antice Menac i Nede Pintarić (1986.) te *Hrvatski frazeološki rječnik* Antice Menac, Željke Fink-Arsovski i Radomira Venturina (2003.) (Vidović Bolt, 2011: 16).

3. FRAZEM

Najmanja jedinica kojom se bavi frazeologija naziva se frazem. U ranijim radovima česta je bila upotreba termina frazeologizam, frazeologem, idiom, frazeološka jedinica i dr., koji su s vremenom odbačeni, a mjesto su ustupili terminu frazem koji je nastao po uzoru na druge lingvističke jedinice kao što su fonem, leksem, morfem i slično. Menac (2007: 9) frazem definira kao frazeološku veza riječi koja se reproducira u unaprijed određenu obliku, to jest kao gotovi oblik. Fink Arsovski (2002: 6) ističe da se frazemi sastoje od najmanje dvije sastavnice, a karakteriziraju ih cjelovitost, čvrsta struktura, ustaljenost, reproduktivnost, slikovitost te djelomična, potpuna ili nulta desemantizacija (gubitak prvotnog leksičkog značenja), a također se odlikuju ekspresivnošću i konotativnim, često negativnim značenjem, što ćemo moći primijetiti i u ovom radu.

S druge strane, Matešić (1982: 6) izdvaja četiri bitna obilježja frazema:

1. reproduciranje – frazem se javlja u gotovom obliku jer je to čvrsta sveza riječi koja se ustalila u jeziku zbog svoje česte uporabe,
2. formalno ustrojstvo – frazem je cjelina, on je neraščlanjiv te se sastoji od najmanje dvije punoznačne riječi,
3. idiomatičnost – značenje frazema ne ovisi o značenju pojedinih sastavnica,
4. uklapanje u kontekst – frazem u rečenici predstavlja prosti član, a ne skup riječi u vidu vlastitog teksta.

Müldner-Nieckowski (2004: 15) frazem (polj. *frazeologizm* ili *związek frazeologiczny*) definira kao „društveno ustaljenu svezu najmanje dva izraza, čije značenje ne proizlazi iz značenja njegovih sastavnica”, a idiomom naziva „frazem čije je značenje potpuno drugačije od značenja svake sastavnice posebno i svih sastavnica zajedno³”.

Usporedimo li prethodno navedene definicije, možemo zaključiti da usprkos tome što nazivi za ovaj termin u poljskom i hrvatskom nisu potpuni ekvivalenti, autori ipak definiraju frazem prema sličnim odrednicama. Osim toga frazem kao termin u hrvatskoj frazeologiji prihvaćeniji je od termina idiom koji se u ovom kontekstu više ne koristi.

---

³ „Frazeologizmem albo związkiem frazeologicznym nazywamy utrwalone społecznie połączenie co najmniej dwóch wyrazów, którego znaczenie nie wynika ze znaczeń składników. Idiomem nazywamy frazeologizm, którego znaczenie jest zupełnie inne niż wynika ze znaczeń każdego ze składników i z sumy tych znaczeń (np. piąte koło u wozu, kubek w kubek, nie w kij dmuchał, sól ziemi, słomiany ogień).“

3.1. STRUKTURA I OBLIK FRAZEMA

Menac (2007: 11) ističe da je struktura frazema vrlo čvrsta te da su frazemi ustaljeni oblici koji kao takvi postoje u jeziku, a njihove sastavnice ne mogu se zamijeniti sinonimom kao u slobodnim svezama riječi jer u suprotnom frazem gubi svoje značenje. Katkad je teško iščitati značenje određenog frazema jer ono nije povezano sa značenjem riječi koje ga tvore npr. *plašiti vrane* ‘baviti se besmislenim i ispraznim poslovima’. Poredak sastavnica u frazemu također je vrlo stabilan i često se ne može mijenjati npr. polj. *orzeł czy reszka?* ‘jedna od dvije mogućnosti’, no rjeđe se događa da zamjena sastavnice ne utječe na značenje frazema, već samo mijenja njegovu strukturu npr. *vrana je mozak (pamet) popila (ispila)* komu i *vrana je komu popila (ispila) mozak (pamet)* ‘poludio je *tko*, slabo rasuđuje’. Ponekad se određena sastavnica može zamijeniti drugom koja joj nije ni malo slična po značenju, što se i u hrvatskom i u poljskom jeziku može vidjeti posebice kod frazema koji se odnose na neinteligentnu osobu, pa tako u hrvatskom imamo *glup kao duduk, glup kao noć, glup kao panj, glup kao vol, glup kao ćuskija*, a u poljskom *glupi jak osioł, glupi jak pień, glupi jak but, glupi jak baran* itd. Menac (2007: 13) izdvaja i gramatičke zamjene odnosno zamjene uvjetovane gramatičkim značenjem npr. *zakukati / kukati kao sinja kukavica* ‘zacviljeti / cviljeti, gorko zaplakati / plakati, kukati’, zatim zamjene koje daju istu sliku, ali imaju različit odnos subjekta i predikata, a bit će oprimjerene primjerima iz knjige *Hrvatska frazeologija* (ibid.) jer isti se ne nalaze u ovom radu npr. *dati košaru komu i dobiti (primiti) košaru* od koga te frazeme čije se sastavnice mogu zamijeniti njihovim antonimima npr. *u dobar čas – u zao čas*. Posebno se izdvajaju skupovi riječi koji mogu ujedno biti i frazemi i slobodne sveze npr. *ptica selica* može u prenesenom značenju označavati osobu koja se često seli, mijenja mjesto boravka ili posao, a u slobodnoj svezi riječi odnosi se na pticu koja pred zimu leti na jug u toplije krajeve do dolaska proljeća. Stoga Menac (2007: 15) zaključuje kako sve ove skupine frazema dijele iste četiri značajke, a to su da:

- 1) značenje frazema kao cjeline ne mora odgovarati značenju njegovih sastavnica,
- 2) red riječi unutar frazema je stabilan,
- 3) rijetko dolazi do leksičkih promjena, a gramatičke ne utječu na promjenu značenja frazema čemu je zaslužna njegova čvrsta struktura,
- 4) svaki je frazem sastavljen od najmanje dvije sastavnice, jednom sastavnom i jednom pomoćnom riječju, a njegov najveći opseg nije određen.

3.2. PODRIJETLO FRAZEMA

Pod podrijetlom frazema podrazumijevamo jezik u kojem je frazem nastao, ali to također obuhvaća i područje te izvor iz kojeg je frazem preuzet. Stoga Menac (2007: 16) razlikuje nacionalne frazeme (hrv. *davati šakom i kapom, na vrbi svirala*), posuđene (*alfa i omega, pitanje života i smrti*), frazeme nastale na osnovi književnih i drugih djela napisanih na jeziku koji ih upotrebljava (*o lijepa, o draga, o slatka slobodo; od sto glasa glasa čuti nije*) ili prevedenih s drugih jezika (*biti ili ne biti, boriti se s vjetrenjačama*), frazeme preuzete iz narodne književnosti (*Ero s onoga svijeta; čiča miča, gotova je priča*) i frazeme koji su nastali na temelju znanosti, struke ili različitih ljudskih djelatnosti kao što su glazba (*davati ton*), sport (*niski udarac*), pomorstvo (*baciti sidro*) te frazemi nastali iz različitih žargona, primjerice kartaškog (*staviti sve na jednu kartu*), đačkog (*dobiti topa*) itd.

Vidović Bolt (2011: 43-47) dijeli frazema prema podrijetlu i rasprostranjenosti. Ovisno o podrijetlu zoonimske frazeme⁴ dijeli na nacionalne (*kao guske u magli*⁵), biblijske (*žrtveno janje*) te antičke (*trojanski konj*), a ovisno o rasprostranjenosti razlikuje nacionalne (*ispraviti krivu Drinu*) i internacionalne (*Buridanov magarac*) frazeme.

---

⁴ Frazem koji sadrži naziv životinje.

⁵ Neki nacionalni frazemi mogu imati i status internacionalnog frazema. Ovaj se frazem može promatrati kao nacionalni jer ga je Stjepan Radić upotrijebio 1918. godine, usporedivši hrvatsku delegaciju koja odlazi u Beograd na pregovore o osnivanju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca s guskama koje srljaju u magli, ističući tako njihovu nepromišljenost. Isto tako ovaj se frazem može promatrati i kao internacionalni jer potpune ekvivalente može se pronaći i u drugim južnoslavenskim jezicima primjerice bugarskom (*като гъски в мъгла*) i makedonskom (*како гуски во магла*), no još uvijek je nemoguće ustanoviti radi li se o jezičnom posuđivanju ili su frazemi nastali na temelju iste slike te koncepta (Vidović Bolt, 2011: 44).

4. PRISTUPI ANALIZI FRAZEMA

Frazeme možemo analizirati s različitih aspekata, no najčešće se primjenjuju semantička, sintaktička te strukturna analiza. Semantička analiza bavi se značenjem frazema i načinom na koji je taj frazem nastao, njegovom motiviranošću, podrijetlom i slično. Sintaktička se analiza bavi uključivanjem frazema u rečenično ustrojstvo i određivanjem funkcije frazema, dok se strukturna analiza bavi opsegom i leksičkim sastavom frazema te određivanjem njegove glavne komponente (Fink-Arsovski, 2002: 8). Uz ove tri primarne vrste analize, postoje i druge znanosti koje iz svojeg kuta promatranja mogu analizirati frazeme poput: psiholingvistike, kognitivne lingvistike, didaktike itd.

5. SIMBOLIKA PTICA

Ptica (lat. *Aves*; polj. *ptak*) je prema HJP-u⁶ definirana kao „životinja iz razreda kralješnjaka obrasla perjem, s krilima, kljunom i s dvije noge”. Tomislav Ladan (2006: 213) izdvaja dvije skupine ptica: trkačice i letačice, no ističe kako danas ipak prevladavaju ptice letačice. Riječ *ptica* u hrvatskom jeziku potvrđena je još u 13. stoljeću, a možemo je pronaći u djelima brojnih pisaca i leksikografa te u različitim izrekama i poslovicama (*svaka ptica svome jatu leti* itd.). S pticom je također povezan pojam *ptičjeg govora* ili *jezika* koji podrazumijeva poseban dar osobe da razumije što ptice govore te da taj razgovor prenese drugima kao prijatnu, obavijest, proročanstvo ili savjet. Takav dar prema vjerovanjima može se steći kao nagrada za pomoć ptici, božanski dar ili konzumiranjem čudotvorne biljke. Stari Kelti, Hindusi, Slaveni, a također Islandčani vjerovali su da čovjek može razumjeti ptice ako nosi jastrebov jezik pod svojim jezikom. Još jedan važan motiv koji se javlja tijekom povijesti je *čovjek-ptica* koji možemo primijetiti u različitim religijama pa tako imamo lik anđela u kršćanstvu; bogove s krilima, kljunom i kandžama, ali i krilate duše kod Egipćana; grčke boginje oluje – Harpije, koje imaju tijelo ptice, a glavu žene, dok u mitologiji primjećujemo Sirene, vile te različite zloduhe. Rasprostranjen je također bio motiv *ptice istine* koja otkriva istinu o počinjenom zlom djelu (krađa, izdaja, otmica, ubojstvo), koji

---

⁶ Hrvatski jezični portal.

susrećemo u arapskim pričama (Tisuću i jedna noć), a sličan je motiv prisutan i u bajkama braće Grimm (Ladan, 2006: 213-216).

6. KONCEPTUALNA ANALIZA FRAZEMA

Fink-Arsovski (2002: 37) ističe kako „velika većina frazema izvire iz različitih oblika metafore” i stoga je „upravo frazeologija pogodna za stvaranje tzv. koncepata, u kojima se frazemi tematski odnosno konceptualno grupiraju dajući nam priliku za analizu semantičkih taloga na bazi kojih je formirano frazeološko značenje”. Vidović Bolt (2011: 87) konceptom naziva tematsko-značenjska područja utemeljena na apstraktnim univerzalnim spoznajama, odnosno „nadređeni pojam koji uokviruje značenje frazema”. Koncepti razotkrivaju kulturološku podlogu koja nam može pomoći u daljnjem razumijevanju nastanka i značenja određenog frazema. Frazeme možemo svrstati u dvije skupine: oni koji se odnose na čovjeka i oni koji se odnose na predmete, dok jedan manji dio frazema može biti višeznačan, odnosno može se odnositi i na čovjeka i na premet. Frazeme koji pripadaju ovim dvjema skupinama zatim možemo razvrstati na manje značenjske cjeline, to jest koncepte (Fink-Arsovski, 2002: 37).

7. ANALIZA FRAZEOLŠKE GRAĐE

Analizom poljskih te hrvatskih frazema istaknuta su čovjekova obilježja, karakteristike i ponašanje koje je pomoću koncepata u ovom radu prikazano ponajviše imenicama (ružnoća, posebnost, površnost, inteligencija itd.) i glagolima (gledati, izbjegavati, jesti itd.), a nešto manje glagolskim imenicama (padanje). Frazemi su podijeljeni na dvije temeljne skupine: frazemi koji se odnose na čovjeka i frazemi koji se ne odnose na čovjeka, a obje se skupine sastoje od više podskupina koje su detaljno opisane. Motivacija gotovo svih frazema zabilježenih u korpusu potkrijepljena je literaturom i izvorima, dok je manji broj zbog nemogućnosti pronalaska objašnjenja motivacije samostalno interpretiran.

7.1. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKA

7.1.1. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVU INTELIGENCIJU

7.1.1.1. INTELIGENCIJA

Hrvatski	Poljski
	szpakami karmiony – izuzetno pametan
	kosami karmiony – bistar, pametan, lukav, iskusan čovjek
	bažantami karmiony – bistar, pametan, lukav, iskusan, inteligentan
stari vrabac – pametna osoba	stary wróbel – pametna osoba

U semantičkoj su pozadini poljskih frazema *szpakami karmiony*, *kosami karmiony* i *bažantami karmiony* osobine koje su se pripisivale čvorku, kosu i fazanu – inteligencija, lukavost, mudrost – iskorištene u opisu izuzetno pametne osobe. Sliku jedenja ovih ptica možemo povezati s uzrečicom „*ono si što jedeš*”, to jest vjerovanje da konzumiranjem određene hrane preuzimamo njena pozitivna ili negativna svojstva. Iako frazem *szpakami karmiony* polako pada u zaborav i počinje se smatrati arhaičnim, zapravo je poznat iz Trilogije H. Sienkiewicza u kojoj je upotrijebljen kao kompliment književnom liku Onufryju Zagłobi, poznatom po domišljatosti koja ga često spašava od nedaća (Koncewicz-Dziduch, 2019: 237).

Vrabac se odlikuje svojim pamćenjem koje vrlo dobro zna koristiti. Osim što zna kada se hrane perad i stoka, također odlično pamti gdje se nalazi rupa kroz koju se može ušuljati ili grmlje u koje se može sakriti od potencijalnog neprijatelja. Kopaliński u svojoj knjizi *Słownik symboli* (2015: 488) ističe kako vrabac simbolizira dobru pamet, ali i lukavstvo. Stoga u semantičkom talogu⁷ ekvivalentnih frazema *stari vrabac* i *stary wróbel* osim sastavnice

⁷ Semantički je talog slika „koja istovremeno i pomaže pri formiranju frazeološkog značenja, ali i signalizira samo frazeološko značenje, tj. pomaže pri njegovu dešifriranju“ (Fink-Arsovski 2002: 7).

vrabac koja simbolizira inteligenciju, ekspresivnost se dodatno pojačava pridjevom *stari* koji se povezuje sa znanjem i iskustvom stečenim kroz život te mudrošću.

7.1.1.2. NEINTELIGENCIJA

Hrvatski	Poljski
glup kao kokoš – vrlo glup /ob. o ženi/	
glupa kao tuka – jako glupa /o ženskoj osobi/	
glup kao duduk – jako glup	
<glupa> kao guska – jako glupa /o ženi/	głupia jak gęś – jako glupa
kokošji mozak – slabe umne sposobnosti, intelektualno ograničen	kurzy mózdek (rozum) – slabe umne sposobnosti, intelektualno ograničen
kokošjega mozga – slabih umnih sposobnosti, intelektualno ograničen	
kokošja pamet – slabe umne sposobnosti, intelektualno ograničen	kurza pamięć – vrlo loše, kratko pamćenje
kokošje pameti – slabih umnih sposobnosti, intelektualno ograničen	
imati kokošju pamet – imati slabe umne sposobnosti, biti intelektualno ograničen, slabo misliti	
kokošje pamćenje – slabo pamćenje	
kokošji pogled – priglup pogled, pogled koji odaje nerazumijevanje i (ili) intelektualnu ograničenost	
pileći mozak – slabe umne sposobnosti, intelektualno ograničen	
pilećega mozga – slabih umnih sposobnosti, intelektualno ograničen	
imati pileći mozak – imati slabe umne	

spodobnosti, intelektualno ograničen	
pileća pamet – slabe umne sposobnosti, intelektualno ograničen	
pileće pameti – slabih umnih sposobnosti, intelektualno ograničen	
pileća glava – slabe umne sposobnosti, intelektualno ograničen	
imati pileću pamet – imati slabe umne sposobnosti, intelektualno ograničen	
	ptasi mózdek – slabe umne sposobnosti, intelektualno ograničen
	ptasia pamięć – vrlo loše, kratko pamćenje
pačja pamet – slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost	
pačje pameti – slabih umnih sposobnosti, intelektualna ograničenost	
imati pačju pamet – imati slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost	
pačji mozak – slabih umnih sposobnosti, intelektualna ograničenost	
pačjega mozga – slabih umnih sposobnosti, intelektualna ograničenost	
biti pileće pameti – slabih umnih sposobnosti, intelektualna ograničenost	
imati pileću pamet – imati slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost	
imati ptičju pamet – imati slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost	
ptičja pamet – slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost	

ptičje pameti – slabih umnih sposobnosti, intelektualna ograničenost	
ptičjega mozga – slabih umnih sposobnosti, intelektualna ograničenost	
ptičji mozak – slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost	
svračja pamet – slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost	
svračji mozak – slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost	
kao guske u magli – zbunjeno, nerazborito, bez razmišljanja	
srljati (ići i sl.) kao guske u magli – nespremno srljati (ići i sl.) u nepoznato, postupati nepromišljeno (nerazumno), zalijetati se u <i>što</i> bez razmišljanja	
ptice su mozak (pamet) popile (ispile) komu – poludio je <i>tko</i> , slabo rasuđuje <i>tko</i>	
ptice su mozak (pamet) pozobale komu – poludio je <i>tko</i> , slabo rasuđuje <i>tko</i>	
vrana je mozak (pamet) popila (ispila) komu – poludio je <i>tko</i> , slabo rasuđuje <i>tko</i>	
svraka je mozak (pamet) popila (ispila) komu – poludio je <i>tko</i> , slabo rasuđuje <i>tko</i>	
kokoš je pamet (mozak) pozobala komu – poludio je <i>tko</i> , slabo rasuđuje <i>tko</i>	
razumjeti se u što kao guska u sijeno – ne razumjeti se ni u <i>što</i>	znać się na czymś jak kura na pieprzu – ne razumjeti se ni u <i>što</i>
ne dati <ni> guske pasti komu – smatrati koga nesposobnim za <i>što</i>	

Korpus bilježi čak 43 hrvatskih te 6 poljskih frazema kojima se opisuje neinteligentna osoba, odnosno osoba ograničenih intelektualnih sposobnosti, a najbrojniji su oni sa sastavnicom *kokoš* (polj. *kurza*). Najzastupljeniji su također frazemi poredbene strukture s pridjevskom sastavnicom *glup*, *glupa*, *glupia* u A-dijelu⁸, poredbenim veznikom te nazivom ptice: *glup kao kokoš*, *glup kao duduk*, dok su frazemi *glupa kao tuka*, *<glupa> kao guska* i *glupia jak geš* usto i rodno obilježeni te opisuju naivnu i glupu djevojku.

U frazemima sa sastavnicom *mozak*, *pamet*, *glava* somatska komponenta, dakle mozak te glava kao dijelovi tijela, izjednačuje se s intelektualnim sposobnostima te upućuje na manji kvocijent inteligencije, dok je pamet metonimija ovih sastavnica.

Frazemima *vrana je mozak (pamet) popila (ispila)* komu, *svraka je mozak (pamet) popila (ispila)* komu, *ptice su mozak (pamet) popile (ispile)* komu, *ptice su mozak (pamet) pozobale* komu te *kokoš je pamet (mozak) pozobala* komu također se opisuje osoba ograničenih umnih sposobnosti. Osim pejorativnog značenja ovih ptica, za formiranje značenja frazema važna nam je i slika ljudskoga mozga kojeg zbog njegove male veličine vrana, svraka i ptica mogu popiti, a kokoš i ptica pozobati. Sva tri frazema, kao i u prethodnim primjerima, također imaju varijantu sa sastavnicom *pamet* koja je metonimija somatske sastavnice *mozak*.

Frazemi, odnosno ustaljene desemantizirane sveze sa sastavnicom *pačji* i *pileći* potvrđuju da se metaforičko značenje ornitonima ne mora nužno podudarati sa značenjem sveze jer frazemi *imati pačju pamet*, *biti pačje pameti*, *imati pileću pamet*, *biti pileće pameti* označavaju intelektualno ograničenu osobu, iako pače i pile u obje kulture, kako ističe Vidović Bolt (2014: 493), imaju pozitivnu sliku, primjerice i u Poljskoj i u Hrvatskoj pile ima poseban status, ponajprije među djecom, a također simbolizira nadu i novi život.

Koncept priglupog pogleda prisutan je u frazemu *kokošji pogled* čija se ekspresivnost posebno naglašava pejorativno obilježenom ornitonimskom sastavnicom *kokoš*.

Frazemi *kao guske u magli* te *srljati (ići i sl.) kao guske u magli* opisuju osobe koje bez promišljanja ulaze u pregovore i odnose, a u semantičkom je talogu frazema depreciativno obilježen zoonim⁹ guska. Rečenicu „*Hrvati srljaju prema Beogradu kao guske u magli*” izrekao je još 1918. godine Stjepan Radić uspoređujući hrvatsku delegaciju sa

---

⁸ Poredbene frazemske sintagme mogu biti trodijelne (A-dio + B-dio + C-dio) i dvodijelne (B-dio + C-dio).

⁹ Ime životinje kao predmet lingvističkog istraživanja.

guskama koje nepromišljeno odlazi u Beograd na pregovore o osnivanju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (Kovačević, 2018: 25–26).

Poredbenim frazemima *rozumjeti se* u što *kao guska u sijeno* te *znać się* na *czymś jak kura na pieprzu* opisuje se osoba koja ne zna ništa, koja se ne razumije ni u što. Koncept neinteligencije motiviran je slikom kokoši koja kao i u prethodnim primjerima simbolizira intelektualnu ograničenost te papra (polj. *pieprz*) koji ne raste na europskom području, već u indijskim državama te simbolizira nešto nepoznato u što se ne razumijemo. U hrvatskom je pak primjeru kokoš zamijenjena guskom, a umjesto papra ona se ne razumije u sijeno jer se gušćja prehrana pretežno sastoji od kukuruza, ječma, zobi ili pšenice. Ekspresivnost frazema dodatno se intenzivira ironičnom upotrebom glagola *rozumjeti se* i *znać się*.

Za razliku od stoke, guske se ne mogu često vidjeti na ispaši stoga ironičnom slikom da čak ni gusku kome ne bismo dali da ju odvede na ispašu opisuje se neinteligentna i nesposobna osoba.

7.1.2. FRAZEMI KOJI SE ODNOSE NA ČOVJEKOV IZGLED

7.1.2.1. LJEPOTA

Hrvatski	Poljski
vrat kao u labuda – dug i elegantan ženski vrat	łabędzia szyja – dug i elegantan ženski vrat
labudov vrat – dug i elegantan ženski vrat	
labuđi vrat – dug i elegantan ženski vrat	
	bociania szyja – dug i elegantan ženski vrat

Dug i elegantan ženski vrat uspoređuje se s vratom labuda, a u poljskom jeziku također i rode jer su ove ptice poznate po dugim vitkim vratovima.

7.1.2.2. RUŽNOĆA

Hrvatski	Poljski
ružno pače – jako ružan	brzydkie kaczątko – jako ružan

Ekvivalentni frazemi u poljskom i hrvatskom jeziku motivirani su istoimenom Andersonovom bajkom o pačetu kojeg su labudovi ismijavali jer je svojim izgledom odudarao od njih. Dok se u poljskom jeziku ovom desemantiziranom svezom riječi isključivo opisuje osoba koja se svojim izgledom razlikuje od drugih, u hrvatskom se jeziku također opisuju i objekti.

7.1.2.3. ZAKRIVLJEN NOS

Hrvatski	Poljski
orlovski nos – kukasti, zakrivljeni nos	orli nos – kukasti, zakrivljeni nos
	sępi nos – velik, vijugav nos
	krogulczy nos – zakrivljen, s istaknutom nosnom kosti
	orli profil – profil lica čovjeka koji ima zakrivljeni nos
	sępi profil – profil lica s ružnim, krivudavim nosom poput supa

Frazemima *orlovski nos*, *orli nos*, *sępi nos*, *krogulczy nos*, *orli profil* i *sępi profil* opisuje se zakrivljen nos, a motivirani su slikama orla, supa i kopca te njihovim karakterističnim ostrim i zakrivljenim kljunom.

7.1.2.4. ZAKRIVLJENI NOKTI

Hrvatski	Poljski
	krogulcze paznokcie – zakrivljeni, ružni nokti

Slika kopčevih kandža u dubinskoj je strukturi poljskog frazema *krogulcze paznokcie* kojim se opisuju zakrivljeni, ružni nokti.

7.1.2.5. MRŠAVE NOGE

Hrvatski	Poljski
kokošje noge – izrazito mršave noge	
kokošje nožice – izrazito mršave noge	

Izrazito mršave noge uspoređuju se s kokošnjim nogama jer su one neproporcionalne veličine u odnosu na kokošje tijelo, a frazem nosi negativne konotacije jer implicira na mršavost nogu u tolikoj mjeri da one postaju neprivlačne. Mršavost nogu dodatno je naglašena upotrebom deminutivnog oblika *nožice*.

7.1.2.6. NENEAPREGNUTI MIŠIĆI

Hrvatski	Poljski
	mieć mięśnie jak bocian pięty – imati mlohawe (nenapregnute) mišiće

Ironična usporedba mišića s nerealnom slikom rodnih peta poticajni je impuls, odnosno motivacija za nastanak poljskog frazema *mieć mięśnie jak bocian pięty* te označava osobu koja ima mlohawe, nenapregnute mišiće.

7.1.2.7. SVJETLOKOS

Hrvatski	Poljski
žut kao kanarinac – vrlo žut, plav, izrazito plavokos čovjek	żółty jak kanarek – vrlo žut, plav, izrazito plavokos čovjek

Žuta boja perja kanarinca prisutna je u ustaljenoj djelomično desemantiziranoj svezi kojom se opisuje izrazito plavokosa osoba.

7.1.2.8. TAMNOKOS

Hrvatski	Poljski
crn kao gavran – izrazito crn /o kosi/	

Crna je boja gavrana motivacija za nastanak frazema *crn kao gavran* kojim se opisuje izrazito crna kosa.

7.1.2.9. TAMNOPUT

Hrvatski	Poljski
crn kao gavran – tamnopus	

Crnom bojom gavrana perja, uz tamnu kosu, uspoređuje se i tamna put.

7.1.2.10. PJEGAVOST

Hrvatski	Poljski
pjegav kao prepeličje jaje – vrlo pjegav	
pjegav kao purje jaje – vrlo pjegav	

Slika purjeg te prepeličjeg jajeta, prepoznatljivog po pjegama i točkicama koje imaju po svojoj ljusci u semantičkoj su pozadini ovih dvaju hrvatskih poredbenih frazema kojima se opisuje osoba s puno pjega po koži.

7.1.2.11. NEUREDNOT, RAŠČUPANOST

Hrvatski	Poljski
izgledati kao očerupana kokoš – 1. neuredno (zapušteno) izgledati; 2. biti raščupan, imati lošu frizuru /ob. o ženi/	

Slikom kokoši kojoj je očerupano perje uspoređuje se osoba koja izgleda neuredno i zapušteno te najčešće ženska osoba koja ima lošu ili raščupanu frizuru.

7.1.2.12. BORE

Hrvatski	Poljski
svračje noge – bore koje nastaju uz sljepoočnice, uglove usta itd.	

Svraka je ptica iz porodice vrana, a odlikuje se tankim, ali snažnim nogama. Stoga osim oblika svračjih nogu koje podsjećaju na bore koje zaokružuju usta ili oči, motiv za nastanak ovog frazema može biti i snaga njenih nogu jer nabori na koži lica nastali kao posljedica starenje ili čestog smijanja obično su duboki i izraženi.

7.1.2.13. LOŠ IZGLED

Hrvatski	Poljski
pristaje (stoji) komu što kao piletu sise – uopće ne pristaje <i>komu što</i> , posve je neprikladno <i>što</i> , protiviti se dobrom ukusu <i>što</i>	
šaren kao djetao – vrlo šaren	
šaren kao djetlić – vrlo šaren	

Nešto što komu uopće ne pristaje (npr. odjevni predmet), već izgleda neprikladno te se protivi dobrom ukusu uspoređuje se sa ironičnom slikom malog pileta sa ženskim grudima.

Pod koncept lošeg izgleda mogu se svrstati i frazemi šaren kao djetao te šaren kao djetlić zbog negativnog prizvuka zadržanog u ovim frazemima. U *Rječniku animalističkih frazema* (2017: 38) ovom se djelomično desemantiziranom svezom opisuje osoba čije je tijelo prekriveno tetovažama raznih boja te osobe čija je kosa različitih nijansa nakon neuspjelog pokušaja bojanja. Značenje frazema motivirano je šarenim perjem ove ptice.

7.1.3. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVE OSOBINE

7.1.3.1. DOBROTA

Hrvatski	Poljski
	gołębia dusza – dobar čovjek
imati golublje srce – biti dobar (dobrodušan)	gołębie serce – dobar čovjek
golubinje ćudi – dobroćudan	

Golub kao simbol mira motiv je za nastanak frazema ovog koncepta. Golub i u Bibliji najavljuje mir između Boga i Noine obitelji, vrativši se u arku s maslinovom grančicom u kljunu. Golub s maslinovim grančicom kao simbol mira prisutan je još od antičkog doba (Ladan, 2006: 258). Usto frazemi se *gołębia dusza*, *gołębie serce* te *imati golublje srce* temelje na metonimiji gdje srce i duša zamjenjuju čovjekove osobine.

7.1.3.2. POSEBNOST

Hrvatski	Poljski
	<i>ktos nie wyskoczył (wyszedł, wypadł)</i> sroce spod ogona – nije tko bilo <i>tko</i> , nije nevažna osoba <i>tko</i>
bijela vrana – osoba koja se svojim osobinama i ponašanjem (stavovima) razlikuje od ostalih u svojoj okolini, iznimka /ob. u pozitivnom smislu/	biały kruk – osoba koja se svojim osobinama i ponašanjem (stavovima) razlikuje od ostalih u svojoj okolini, iznimka /ob. u pozitivnom smislu/
kao vrana među golubovima – različit od svih ostalih, drukčiji	
	rzadki jak raróg – jako rijedak

Za osobu koja nije nevažna te koja nije bilo tko Poljak će reći da nije iskočila (izašla, ispala) svruci ispod repa čime se aludira na ptičje fekalije. Može se pretpostaviti da je frazem također dodatno pojačan ovom slikom jer, za razliku od čovjeka te nekih drugih životinja, ptice nemaju odvojene izlaze iz kojih vrše nuždu, već jedan za obje zbog čega je konzistencija fekalija vodenasta, a ne čvrsta te svojim izgledom ne podsjeća na “pravi” feces.

U hrvatskom i poljskom jeziku nailazimo na isti frazem *bijela vrana* (polj. *biały kruk*), no ovi se frazemi razlikuju svojim značenjem. U hrvatskom jeziku ustaljena desenantizirana sveza motivirana slikom bijele vrane odnosi se na osobu koja se svojim osobinama i ponašanjem (stavovima) razlikuje od ostalih u svojoj okolini, osobu koja je iznimka (obično u pozitivnom smislu). Poticajni impuls nastanka ovog frazema je bijela vrana koja je u prirodi vrlo rijetka pojava, dok su crne vrane mnogo češće i zastupljenije. Koncept posebnosti također potvrđuje i frazem *biały kruk*, no on se ne odnosi na čovjeka, već na vrlo rijetku knjigu. Podrijetlo frazema također se veže uz grčki mit prema kojem su vrane prvotno bile bijele. Primijetivši da Koronida vara Apolona s Ishijem, vrana ga je odmah obavijestila o tome. No, u početku Apolon joj nije vjerovao te ju je dao ubiti, a cijelu je vrstu za kaznu obojao u crnu boju. Saznavši kasnije da je vrana govorila istinu, ubio je Koronidu, a vrane je učinio svetima te im je dao zadatak da najavljuju smrt (Kovačević, 2015: 32).

Frazemom *kao vrana među golubovima* opisuje se osoba različita od svih ostalih. U semantičkom je talogu slika vrane koja je crne boje i stoga u kontrastu s golubovima karakterističnima po perju različitih boja i šara.

Stepski sokol (polj. *raróg*) rijetka je i ugrožena vrsta sokola te naseljava samo pojedine dijelove Europe, stoga frazem *rzadki jak raróg* u poljskom jeziku opisuje osobu koju jako rijetko susrećemo.

7.1.3.3. POVRŠNOST

Hrvatski	Poljski
	pawia próżność – tašta i površna osoba
	stroić się w pawie pióra (piórka) – tašta i površna osoba

Paun je velika ptica karakteristična po lepezastom repu prepunom šarenog perja koja krase mnoge parkove, no upravo njegovo raskošno perje pridaje mu pejorativne semove¹⁰ – hvalisavost i taštinu. Stoga se u poljskom jeziku takvu osobu koja se pokazuje u povoljnom svjetlu te stvara privid da je bolja nego što zapravo jest dodatno dočarava slikom oblačenja paunova perja.

¹⁰ “U semantici, termin za najmanju jedinicu značenja s pomoću koje se u okviru semičke analize pokušava opisati značenje leksičke jedinice do kraja i bez ostatka.”
Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
 URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=55323> (posljednji pristup: 12. 05. 2023.)

7.1.3.4. UMIŠLJENOST

Hrvatski	Poljski
kao paun [hodati, ponašati se i sl.] – uobraženo i bahato [hodati, ponašati se itd.] /o muškarcu	chodzić jak paw – biti umišljen
kao puran [hodati, ponašati se i sl.] uobraženo i bahato [hodati, ponašati se itd.] /o muškarcu	
kao kokot [hodati, ponašati se i sl.] uobraženo i bahato [hodati, ponašati se itd.] /o muškarcu	
	jak indyk – jako umišljen
ponosan kao paun – jako umišljen	dumny jak paw – jako umišljen
ponosna kao paunica – vrlo ponosna	
šepiriti se (kočoperiti) se kao paun – praviti se važan, ponašati se umišljeno /o muškarcu/	nadymać / nadać się (puszyć / napuszyć) jak paw – pokazivati ponos, superiornost
šepiriti se (kočoperiti) se kao paunica – praviti se važna, ponašati se umišljeno /o ženi/	
šepiriti se (kočoperiti) se kao pjetlić – praviti se važan, ponašati se umišljeno /o muškarcu/	
šepiriti se (kočoperiti) se kao puran – praviti se važan, ponašati se umišljeno /o muškarcu/	
	nadymać / nadać się (puszyć / napuszyć) jak indyk – pokazivati ponos, superiornost
punjena ptica – umišljena osoba, arogantna osoba	

U poljskom se jeziku umišljenog čovjeka uspoređuje s paunom i puranom, dok je u hrvatskom uz ova dva ornitonima prisutan kokot, paunica i pijetao. Svi frazemi motivirani su slikom nadmenog hoda ovih ptica, posebice šepurenja pauna po seoskom dvorištu i njegov superioran odnos prema drugim domaćim pticama.

Pojam *punjena ptica* odnosi se na prepariranu pticu, odnosno onu koja više nije živa i stvarna, već je ubijena kako bi se od nje napravila kopija. Stoga se ovim frazemom opisuje arogantna i umišljena osoba, osoba koja u svojoj mašti stvara bolju sliku sebe, iako je u stvarnosti potpuna suprotnost od predodžbe koju daje.

7.1.3.5. OHOLOST

Hrvatski	Poljski
	rządzić się jak szara gęś – ponašati se kako hoće, ne obazirući se na druge i namećući im svoju volju
	wystrychnąć kogoś na dudka – prevariti, ismijavati <i>koga</i>

Slika nadmenog hoda guske dominira u frazemu *rządzić się jak szara gęś* kojim se opisuje osoba koja se ponaša kako hoće, ne obazirući se na druge i namećući im svoju volju.

Koncept prevare i ismijavanja potvrđuje ustaljena desemantizirana sveza *wystrychnąć kogoś na dudka*. Negativne konotacije vežu se i uz zoonimsku komponentu *pupavac* (polj. *dudek*) radi njegove šarene uzdignute kukme na glavi te specifičnog načina kretanja, dok se arhaičan glagol *wystrychnąć* nekoć koristio u značenju 'učiniti nekoga nekim'¹¹, stoga bi doslovno značenje ovog frazema bilo učiniti nekoga pupavcem, točnije budalom.

¹¹ Radio Kraków. "Podglądanie języka": wszystkiemu winny dudek. 18. 11. 2015. <https://www.radiokrakow.pl/audycje/podgladanie-jezyka/wszystko-przez-dudka/> (posljednji pristup: 10. 07. 2022.)

7.1.3.6. SVADLJIVOST

Hrvatski	Poljski
	czupurny jak kogut – prkosan, borben
	czubić się jak dwa koguty – biti ljut i željan svađe
svadljiv kao svraka – vrlo svadljiv	

Frazemima poredbene strukture *czupurny jak kogut* te *czubić się jak dwa koguty* opisuje se prkosan čovjek željan svađe. Pijetao kao simbol borbenosti motiv je za ove djelomično desenantizirane sveze riječi u kojima dominira slika dva sukobljena pijevca.

U poglavlju 7.1.5.19. detaljnije se opisuje kako glasanja nekih ptica primjerice svrake zvuči kao svađanje. Osim toga ovim se pticama može vrlo lako zamjeriti posebice kada su u pitanju njihovi ptići prema kojima su vrlo zaštitnički nastrojene zbog čega su spremne i napasti.

7.1.3.7. POPUSTLJIVOST

Hrvatski	Poljski
mekan kao pilence – jako popustljiv	
mekan kao pile – jako popustljiv	

Koncept blage i popustljive osobe dočarava nam slika malog pileta mekanog perja kojeg povezujemo s nježnošću i blagošću.

7.1.3.8. BRBLJAVOST

Hrvatski	Poljski
brbljati kao čavke – pričati (govoriti, brbljati) glasno i mnogo /ob. o ženama/	
brbljati kao svraka – pričati (govoriti, brbljati) glasno	
brbljati kao papiga – pričati (govoriti, brbljati) glasno	
	krakać jak wrony – pričati (govoriti, brbljati) glasno
	krakać jak kruki – pričati (govoriti, brbljati) glasno
kokodakati kao kokoši – glasno se raspričati, glasno pričati /ob. o ženama/	
raskokodakati se kao kokoši – glasno se raspričati, glasno pričati /ob. o ženama/	

Dok neke ptice nazivamo pticama pjevicama jer njihovo cvrkutanje zvuči ugodno čovjekovom uhu, druge pak vežemo uz iritantno glasanje. Stoga se koncept brbljavosti u poljskom jeziku veže uz ornitonime vrana i gavran, dok se u hrvatskom jeziku asocira s čavkom, svrakom, papigom te kokoši. U A-dijelu svih triju poredbenih frazema primjećujemo glagol *brbljati*, dok je u poljskim primjerima korišten glagol *krakać* koji se odnosi isključivo na ptice iz porodice vrana (polj. *krukowate*), a u hrvatskim frazemima *kokodakati kao kokoši* te *raskokodakati se kao kokoši* glagol *kokodakati* kojim se opisuje glasanje ovih ptica. Usto ovi su frazemi i rodno obilježeni jer je brbljavost jedan od najčešćih stereotipa o ženama.

7.1.3.9. RADOZNALOST

Hrvatski	Poljski
radoznao (znatiželjan) kao svraka – jako (pretjerano) radoznao	

Svraka je vrsta ptice poznata po crno-bijeloj boji, dugom repu te svojoj radoznanosti, posebice kada su u pitanju svjetlucavi predmeti koji ovim pticama lako privlače pažnju.

7.1.3.10. KRADLJIVOST

Hrvatski	Poljski
kradljiv kao svraka – kradljiva osoba	
očerupati kao kokoš koga – na grub (neprimjeren) način otuđiti novac <i>komu</i>	

Osim radoznanosti i brbljavosti svraka je također simbol krađe. Svoju lošu reputaciju stekla je zbog sklonosti da krađe jaja i ptiće drugih ptica te hranu.

Grubo i nasilno otuđivanje novca uspoređuje se sa slikom kokoši kojoj je očerupano svo perje.

7.1.3.11. DRSKOST

Hrvatski	Poljski
bezobrazan kao vrabac – jako drzak i nepristojan	

Koncept drskosti potvrđuje frazem poredbene strukture *bezobrazan kao vrabac*. Prema *Rječniku simbola* (2015: 488) vrabac simbolizira drskost, posesivnost te samopouzdanje, a te značajke pokazuje prema drugim pticama, čak i većima od sebe. Osim toga vrapci često prisvajaju gnijezda lastavica te iz njih izbacuju piliće.

7.1.3.12. MIZERNOST

Hrvatski	Poljski
crna kukavica – bijednik, osoba koja može izazivati samo sažaljenje	
sinja kukavica – bijednik, osoba koja može izazivati samo sažaljenje	

Još od davnih vremena glasanje ovih ptica povezivalo se s tugom¹² zbog čega je kukavica počela označavati nesretnu, plašljivu i bijednu, najčešće žensku osobu¹³, a s pridjevom *kukavan* i glagolom *kukati* izvedenih iz naziva ove ptice asociraju se nesreća, siromaštvo, tuga, bijeda te podlost (Ljubičić, 1994: 247).

7.1.3.13. NEODGOVORNOST

Hrvatski	Poljski
	niebieski ptak – nepromišljen, neodgovoran, koji živi od tuđeg rada
biti (živjeti itd.) kao ptica nebeska – biti bezbrižan, živjeti bezbrižno	

Korpus bilježi jedan poljski frazem koji pripada konceptu neodgovornosti. Kako piše Lubomír Hampl (2012: 82), iako je ovaj frazem zapravo biblijskog podrijetla, velik dio govornika veže ga s plavom bojom (polj. *kolor niebieski*) koja se asocira s hladnoćom, okrutnošću, snovima te duhovnošću i time objašnjava značenje ovog frazema kojim se opisuje nepromišljena i neodgovorna osoba koja živi od tuđeg rada.

Osim uz slobodu ovaj se frazem veže i uz pretjeranu bezbrižnost koja proizlazi iz neograničenosti i nespitanosti. Stoga se slikom ptice koja slobodno leti beskrajnim nebom uspoređuje osoba koja živi bezbrižno.

¹² Vidi poglavlje 7.1.6.3. tuga.

¹³ *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema* ne ograničava značenje frazema na ženske osobe.

7.1.3.14. PESIMIZAM

Hrvatski	Poljski
zloguki gavran – osoba koja stalno najavljuje (predviđa) zlo	
ptica zloslutnica – donositelj nepovoljnih (loših) vijesti; pesimist	

Neke su ptice u narodnim vjerovanjima poznate kao donositelji nepovoljnih vijesti, a među njima se posebno ističe gavran kao simbol nesreće i smrti. Ladan (2006: 254) gavrana opisuje kao „pticu zlokobnicu koja proriče ili najavljuje smrt ili pošast”. Ovakvo je vjerovanje prisutno kod mnogih naroda, primjerice Indusi su vjerovali da je gavran poslanik smrti, Germani da bog Odin ima dva gavrana koji ga obavještavaju o svemu što se događa, a slično je vjerovanje i na Tibetu gdje je gavran osobni glasnik bogu. Ladan (ibid.) također ističe kako je jedan engleski liječnik tvrdio da gavrani imaju toliko izražen osjet njuha da mogu unaprijed nanjušiti osobu koja će ubrzo umrijeti te njegova prisutnost u blizini kuće bila bi sigurna najava smrti.

7.1.3.15. KUKAVIČLUK

Hrvatski	Poljski
golub iz vranina gnijezda – osoba bez ikakvih posebnih vrlina (vrijednosti); plašljivac, kukavica	
golubica iz vranina gnijezda – osoba bez ikakvih posebnih vrlina (vrijednosti); plašljivac, kukavica	
sokol iz vranina gnijezda – osoba bez ikakvih posebnih vrlina (vrijednosti); plašljivac, kukavica	
sinja kukavica – plašljivac	

Prehrana vrana vrlo je raznovrsna te se smatraju svejedima. Kao i druge gradske ptice jedu kruh te sjemenke, međutim ponekad čak i strvinu koju su, ako su jako gladne, i same

spremlne ubiti, a česta su meta njihovog napada golubovi, ali i druge manje ptice. Stoga slika goluba i golubice koji se ne usude pobjeći iz vranina gnijezda poticajni je impuls za nastanak frazema kojima se opisuje kukavičluk. Frazem *sokol iz vranina gnijezda* još je dodatno pojačan slikom sokola koji je i sam ptica grabljivica, a u Egiptu su ga zbog njegove snage te ljepote smatrali kraljem ptica (Chevalier, Gheerbrant, 1983: 616). Međutim, čak ni on nije dovoljno hrabar da bi se suprotstavio vrani te pokušao pobjeći iz njenog gnijezda.

U hrvatskom razgovornom jeziku kukavicom se pejorativno naziva osoba koja je plašljiva i koja se svega boji, a ovaj koncept potvrđuje nam frazem *sinja kukavica*. Razlog nastanka ovakve konotacije s kukavicom može kao i u poglavlju 7.1.5.16. biti povezano sa činjenicom da kukavice svoja jaja ostavljaju u gnijezdima drugih ptica kako bi one prehranile njihove ptice što se može protumačiti kao strah od odgovornosti te kukavičluk.

7.1.3.16. DODVORAVANJE

Hrvatski	Poljski
debeloj (tustoj) guski vrat mazati (mazat) – dodvoravati se <i>komu</i> , ulagivati se <i>komu</i>	

Ovaj frazem nosi negativnu konotaciju te, kako ističe Vidović Bolt (2011: 105), dodatno je naglašeni pridjevom *debela* i imenicom *rit* koji su karakteristični za razgovorni jezik i ne pripadaju standardnom hrvatskom. Osim toga ističe i povezanost između društvenog statusa i debljine, odnosno stereotipno mišljenje da osobe na visokim pozicijama su ujedno često pretile.

7.1.3.17. PRETJERANA BRIŽNOST

Hrvatski	Poljski
čuvati kao kvočka piliće <i>koga, što</i> – pretjerano brižno čuvati (nadgledati) <i>koga, što</i> , pretjerano paziti <i>na koga, na što</i> , sputavati <i>koga, što</i> pretjeranom brigom /ob. o ženi/	
paziti kao kvočka <na> piliće <i>na koga, na što</i> – pretjerano brižno čuvati (nadgledati) <i>koga, što</i> , pretjerano paziti <i>na koga, na što</i> , sputavati <i>koga, što</i> pretjeranom brigom /ob. o ženi/	

Brižan, ali zaštitnički odnos prema bližnjima, a najčešće djeci dočaran je slikom kvočke koja pazi na svoje piliće, međutim ovaj je frazem negativno obilježen jer ukazuje na posesivnu brigu.

7.1.3.18. POHOTNOST

Hrvatski	Poljski
<i> pticu bi u letu <i>tko</i> – pohotan je <i>tko</i> , ne bira partnerice <i>tko</i> /o muškarcu/	

Za muškarca koji često mijenja partnerice ne mareći kakve su one niti fizički niti karakterno koristi se frazem s ironičnim prizvukom *<i> pticu bi u letu* tko koji ukazuje na pohotnost u tolikoj mjeri da partnerica ne mora čak ni biti žena, već životinja.

7.1.3.19. NEZASITNOST

Hrvatski	Poljski
tražiti od ptice mlijeka – tražiti (zahtijevati) nemoguće, biti nezasitan	
tražiti ptičjega mlijeka – tražiti (zahtijevati) nemoguće, biti nezasitan	

Uzmemo li u obzir činjenicu da ptice ne luče mlijeko, slika zahtijevanja da ova životinja unatoč nemogućnosti laktacije ipak proizvede mlijeko opisuje se nezasitna osoba koja zahtjeva nemoguće.

7.1.3.20. LUCKAVOST

Hrvatski	Poljski
imati ćuka u glavi – biti osobenjak (čudak, luckast)	
	wróble gniezdzą się komuś w głowie (we łbie, w lepetynie) – ponašati se neozbiljno

Nešto blažu konotaciju i značenje od frazema kojima se opisuje neinteligencija imaju frazemi kojima se opisuje luckasta, šašava i čudna osoba. Prikaz glave u kojoj se nalazi nešto čemu tamo nije mjesto u semantičkom je talogu frazema *imati ćuka u glavi*.

Kępa-Figura (2007; 194) osim karakteristika vrapca da je malen i pokretan ističe kako se također asocira s neozbiljnošću. Slika vrapca koji se gnijezde u nečijoj glavi poticajni je signal za frazem koji opisuje neozbiljno i vrckasto ponašanje.

7.1.4. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVE DAROVE, TALENTE

7.1.4.1. TALENTI

Hrvatski	Poljski
pjevati kao slavuj – lijepo pjevati	
pjevati kao kanarinac – lijepo pjevati	śpiewać jak kanarek – lijepo pjevati
pjevati kao ševa – lijepo pjevati	śpiewać jak skowronek – lijepo pjevati
pjevati kao grlica – lijepo pjevati	
pjevati kao ptica – lijepo pjevati	
pjevati kao ptičica – lijepo pjevati	
pjevati kao svraka – loše pjevati	

Osobu koja lijepo pjeva u poljskom se jeziku uspoređuje s kanarincem i ševom, a u hrvatskom jeziku uz ove dvije ptice još i sa slavujem te grlicom, ali i pticama općenito, dok ćemo pjev osobe koja ne posjeduje ovaj talent usporediti s graktanjem svrake.

7.1.4.2. DAROVI

Hrvatski	Poljski
imati oko sokolovo – imati dobar vid	mieć oko sokole – imati dobar vid
	sokoli wzrok – imati dobar vid
imati želudac kao noj – imati zdrav želudac, biti izdržljiv, biti otporan na teško probavljivu hranu	mieć strusi żołądek – imati zdrav želudac, biti izdržljiv, biti otporan na teško probavljivu hranu

Hrvatski jezik bilježi frazem *imati oko sokolovo* s ekvivalentom u poljskom jeziku *mieć oko sokole* uz frazem *sokoli wzrok* kojima se čovjeka koji odlično vidi uspoređuje sa sokolom, poznatom po svom izvrsnom vidu.

Desemantizirane sveze riječi *mieć strusi żołądek* i *imati želudac kao noj* koje označavaju čovjeka sa zdravim želucom, otpornog na teško probavljivu hranu motivirana je vjerovanjem da noj guta kamenje što olakšava probavu te je poznat kao ptica koja može lako probaviti bilo kakvu hranu (Kovačević, 2014: 30).

7.1.4.3. NENADARENOST

Hrvatski	Poljski
	nie urodzi sowa sokola – nadilazi <i>što</i> , čije mogućnosti, nemoguće <i>što</i> pod danim uvjetima

Nie urodzi sowa sokola jedini je frazem ovog koncepta. Sova kao ptica bila je znatno manje cijenjena od sokola – vrsnog lovca često korištenog u sokolarstvu, čija je cijena (ako je bio dobro istreniran za lov) bila vrlo visoka. Osim toga sovi su se nerijetko pripisivale negativne konotacije kao što su nagovještanje smrti te simbolika zime, noći i tame (Szczeszunowicz, 2003: 217–218).

7.1.5. FRAZEMI KOJI SE ODNOSE NA ČOVJEKOVO PONAŠANJE

7.1.5.1. RADITI ŠTO BEZ RAZMIŠLJANJA

Hrvatski	Poljski
ponavljati kao papiga – bezumno ponavljati bez razmišljanja	powtarzać jak papuga – bezumno ponavljati bez razmišljanja
ponavljati kao papagaj – bezumno ponavljati bez razmišljanja	
	mówić jak papuga – reći <i>što</i> iz sjećanja, bez smisla, bez razmišljanja o tome
učiti kao papagaj – učiti bez razumijevanja	wyuczyć się czegoś jak papuga – naučiti <i>što</i> besmisleno, napamet

Svi frazemi ovog koncepta sa zoonimskom sastavnicom *papiga* i *papagaj* motivirani su slikom ovih ptica koje bez razumijevanja ponavljaju riječi koje su naučile od svojih vlasnika.

7.1.5.2. RADITI ŠTO S LAKOĆOM

Hrvatski	Poljski
zaklati kao pile koga – napraviti što bez razmišljanja, bez okolišanja, lako	

Slika klanja pilića koja je uobičajen prizor za ruralna područja zadržana je u frazemu *zaklati koga kao pile* kojim se opisuje čovjek koji radi što s lakoćom te bez oklijevanja i razmišljanja.

7.1.5.3. GUBITI VRIJEME

Hrvatski	Poljski
čekati (stajati) kao ćuk – gubiti vrijeme	
plašiti vrane – baviti se besmislenim i ispraznim poslovima	

Ćuk je vrsta sove koju se može primijetiti kako stoji na grani doimajući se kao da nešto čeka. Ova slika u semantičkom je talogu frazema *čekati (stajati) kao ćuk* koji opisuje čovjeka koji besmisleno gubi vrijeme.

Razne ptice, a među njima i vrane često rade štetu na selu tako što zobaju neproključano sjeme na zasijanim poljima. Konstantno tjeranje ovih ptica koje bi se u konačnici nakon što čovjek ode ponovno vratile i nastavile raditi štetu mogući je poticajni impuls za nastanak frazema *plašiti vrane* koji opisuje bavljenje besmislenim i ispraznim poslovima.

7.1.5.4. PREUVELIČAVATI

Hrvatski	Poljski
	strzelać z armaty do wróbli – poduzeti velike mjere opreza oko malog problema

Poduzimanje velikih mjera opreza oko malog problema dočarano je kroz sliku velikog topa koji strijelja na malog vrapca.

7.1.5.5. GLEDATI

Hrvatski	Poljski
	patrzyć (gapić się) jak sroka w gnat (w kość) <i>na kogoś, na coś</i> – buljiti <i>u koga, u što</i> , netremice gledati <i>koga, što</i>
	patrzyć (gapić się) jak na raroga – gledati <i>koga</i> , kao da je čudan (neobičan, bizaran)
	patrzyć jak raróg – upitno (sumnjivo), nerado gledati
	patrzyć rarogiem – upitno (sumnjivo), nerado gledati

Koncept potvrđuju 4 poljska frazema. Ponašanje svrake, točnije njezin karakterističan način gledanja i pažljivog promatranja kosti, poticajni je signal za nastanak frazema *patrzyć (gapić się) jak sroka w gnat (w kość)*. U razgovornom poljskom jeziku riječ *gnat* sinonim je za riječ kost (polj. *kość*).

Stepski sokol nekoć je često bio korišten u sokolarstvu, no danas se ovim načinom lova bavi sve manje ljudi. U dubinskoj je strukturi ovih triju frazema činjenica da su osobe koje se nisu bavile ovom djelatnošću teško mogle razlikovati sokola od jastreba. Stoga su poljski pisci u svojim djelima koristili pticu *raróg*, poznatu još iz mitologije kao demonskog duha vatre, a njen naziv također se povezivao s latinskim izrazom *rara avis* što je označavalo nešto rijetko. Uz sem rijetkosti u značenje ovih frazema kasnije je dodan i sem čuđenja, upitnog te neradog gledanja.¹⁴

¹⁴ Radio Opole. Beata Granatowska, Ireneusz Procher.18.05.2022.

URL: <https://radio.opole.pl/136,1883,skad-sie-wzial-zwrot-patrzec-jak-na-raroga> (posljednji pristup: 13. 07. 2022.)

7.1.5.6. JESTI

Hrvatski	Poljski
jesti kao ptica – malo jesti, konzumirati malu količinu hrane	
jesti kao ptičica – malo jesti, konzumirati malu količinu hrane	jeść jak ptaszek – malo jesti, konzumirati malu količinu hrane
jesti kao vrabac – malo jesti, konzumirati malu količinu hrane	
jesti kao vrapčić – malo jesti, konzumirati malu količinu hrane	jeść jak wróbelek – malo jesti, konzumirati malu količinu hrane
jesi kao pilić – malo jesti, konzumirati malu količinu hrane	

Svi poredbeni frazemi kojima se opisuje čovjek koji malo jede imaju identične sastavnice u A-dijelu dok u C-dijelu imamo više varijanti kao što su hiperonim *ptica*, umanjena *ptičica*, zatim hiponim *vrabac* te deminutiv *vrapčić* i *pilić*. S druge strane u poljskom jeziku u C-dijelu prisutni su samo deminutivni oblici. Motivacija za nastanak ovih frazema je čovjekova pretpostavka da ako je ptica (vrabac ili pile) mala da malo i jede, iako to zapravo nije istina. Drugo objašnjenje može biti i činjenicom da tijekom zime ptice imaju poteškoće u pronalasku hrane zbog čega malo jedu.

7.1.5.7. IZBJEGAVATI

Hrvatski	Poljski
nojevska politika – politika koja zatvara oči pred nepoželjnim činjenicama, koja bježi od toga da rješava probleme, nastojanje da se ne vidi ono što je potrebno vidjeti	stosować strusią politykę – praviti se da se ne vidi ili ne razumije <i>što</i> , izbjegavati situacije koje zahtijevaju odluku
nojevsko ponašanje – ponašanje koje zatvara oči pred nepoželjnim činjenicama, koje bježi od toga da rješava probleme, nastojanje da se ne vidi ono što je potrebno vidjeti	
gurnuti / gurati (zabiti / zabijati) glavu u pijesak kao noj – namjerno ignorirati istinu, ne željeti se suočiti s neugodnom stvarnošću, zatvoriti / zatvarati oči pred činjenicama	chować (kryć) głowę w piasek jak struś – namjerno ignorirati istinu, ne željeti se suočiti s neugodnom stvarnošću, zatvoriti / zatvarati oči pred činjenicama
	strusie chowanie głowy w piasek – namjerno ignorirati istinu, ne željeti se suočiti s neugodnom stvarnošću, zatvoriti / zatvarati oči pred činjenicama

Korpus bilježi tri hrvatska i tri poljska frazema u kojima dominira slika noja. U dubinskoj je strukturi frazema zapis iz enciklopedije rimskog mislioca Plinija Starijeg *Naturalis Historia* u kojoj opisuje noja kao plašljivu pticu koja u trenutku opasnosti zabija glavu u pijesak misleći da ga neprijatelj ne može vidjeti (Kovačević, 2014: 29). Frazemi se odnose na osobe (često političare) koje zatvaraju oči pred nepoželjnim činjenicama te izbjegavaju situacije koje zahtijevaju donošenje odluke.

7.1.5.8. RANO USTAJANJE

Hrvatski	Poljski
ustati / ustajati (dignuti / dizati se) s kokošima – rano ustati / ustajati	budzić się (wstać / wstawać) <rano> z kurami – ustajati vrlo rano
ustati / ustajati (dignuti / dizati se) s pijetlovima – rano ustati / ustajati	
	wstawać ze skowronkiem – ustajati vrlo rano
	ranny ptaszek – osoba koja rano ustaje

Dok u poljskom jeziku koncept ranog ustajanja obuhvaćaju frazemi s ornitonimskom sastavnicom *kokoš* i *ševa*, u hrvatskom ga osim frazema sa sastavnicom *kokoš* potvrđuje i frazem sa sastavnicom *pijetao* jer upravo on najavljuje početak novog dana na selu zbog čega ujedno simboliziraju točnost i pouzdanost. Ovom konceptu također pripada i treći frazem *ranny ptaszek* koji je dodatno naglašen pridjevom *ranny* te hiperonimom ptica u deminutivnom obliku čiji se pjev nerijetko može čuti u ranim jutarnjim satima.

7.1.5.9. RANO LIJEGANJE

Hrvatski	Poljski
leći / lijegati (ići spavati, ići na spavanje) s kokošima spavati – rano leći / lijegati, otići / odlaziti rano na počinak	chodzić (kłaść się) spać z kurami – poći na spavanje vrlo rano
leći / lijegati (ići spavati, ići na spavanje) s kolicama spavati – rano leći / lijegati, otići / odlaziti rano na počinak	
	kładać się spać ze skowronkiem – poći na spavanje vrlo rano

Na selu je dan nekoć započinjao ranim buđenjem, a završavao ranim odlaskom na počinak prije čega se kokoši zatvaralo u kokošinjce. Stoga koncept ranog lijeganja u oba jezika obuhvaćamo frazemima sa zoonimskom sastavnicom *kokoš*. Kao i u prethodnom konceptu u poljskom jeziku imamo jedan frazem sa sastavnicom *ševa* koja se uz lastavicu

smatrala vjesnikom proljeća – godišnjeg doba kada se priroda budi te ponovno kreću radovi na selu.

7.1.5.10. RADITI

Hrvatski	Poljski
noćna ptica – osoba koja radi noću	

Osoba koja voli raditi noću uspoređuje se s pticom aktivnom noću.

7.1.5.11. ZABAVLJATI SE

Hrvatski	Poljski
noćna ptica – osoba koja se noću zabavlja	

S pticom koja je aktivnija tijekom noći uspoređuje se i osoba koja se voli zabavljati do kasnih noćnih sati.

7.1.5.12. STAJATI

Hrvatski	Poljski
	stać jak bocian na gnieździe – stati u uspravnom položaju, kao u stalnom očekivanju

Koncept stajanja u uspravnom položaju, kao u stalnom očekivanju motiviran je slikom rode koja se u ovom svom karakterističnom položaju često može vidjeti u manjim mjestima te na selu.

7.1.5.13. SKAKATI

Hrvatski	Poljski
	skakać jak dzięcioł – skakati lagano i spretno

Slika djetlića koji skače sa stabla na stablo motivacija je frazema poredbene strukture *skakać jak dzięcioł* kojim se opisuje lagano i spretno skakanje.

7.1.5.14. POVRAĆATI

Hrvatski	Poljski
	puścić / puszczać pawia – povraćati

Desemantizirana sveza riječi *puścić / puszczać pawia* često se koristi među mladima, a opisuje povraćanje. U semantičkom je talogu slika pauna, prepoznatljivog po šarenom perju koje se uspoređuje s komadićima različite hrane koja je izbačena iz želuca prilikom povraćanja.

7.1.5.15. POJAVITI SE IZNENADNO

Hrvatski	Poljski
	przelotny ptak – iznenadni dolazak <i>ćiji</i>

Za osobu koja se iznenadno pojavi negdje Poljaci će reći da je *przelotny ptak*. Djelomično desemantizirana sveza riječi motivirana je slikom ptice koja svake godine u određeno vrijeme leti u tople krajeve, a ponovno se vraća tek na proljeće.

7.1.5.16. PREVARITI

Hrvatski	Poljski
	ładny ptaszek z kogoś – pametna osoba sklona varanju
	podejrzany ptaszek z kogoś – pametna osoba sklona varanju
dati koku za jaje – prevariti se, obaviti (napraviti i sl.) loš posao	
kukavičje jaje – podvala, prijevara	
podmetnuti / podmetati (podvaliti / podvaljivati i sl.) kukavičje jaje komu – vješto podmetnuti / podmetati komu, lukavo prevariti / varati koga, neugodno iznenaditi / iznenađivati koga	

Oba frazema koji se razlikuju samo po pridjevima opisuju pametnu osobu sklonu varanju. *Słownik języka polskiego PWN*¹⁵ za poljski pridjev *ładny* koji inače označava ljepotu, nudi i ironično značenje da je netko ‘zao ili loš’, dok pridjev *podejrzany* znači ‘sumnjiv’. Objašnjenje se također može kriti i u činjenicu da su mnoge ptice sklone krađi hrane što od drugih ptica i životinja pa čak i ljudi, a znaju i vrlo dobro procijeniti situaciju te najbolji trenutak kada ju mogu ukrasti.

Koncept prevare, ali u ovom slučaju samoga sebe, prikazan je zamjenom kokoši, od koje čovjek ima više koristi jer može izleći još jaja te njeno mesom može prehraniti više osoba, s jajetom iz kojeg se bez kokoši ništa ne može izleći, niti se od jednog jajeta može najesti.

Frazemi *kukavičje jaje* te *podmetnuti / podmetati (podvaliti / podvaljivati i sl.) kukavičje jaje* komu motivirani su činjenicom da ova ptica ostavlja svoja jaja u gnijezdima drugih ptica zbog čega su simbol parazitizma, a kada se izlegnu, njeni ptići izbacuju iz

¹⁵ Słownik języka polskiego PWN [SJP].
URL: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/%C5%82adny%20.html> (posljednji pristup: 04. 07. 2023.)

gnijezda druga jaja i ptice radi vlastite koristi, odnosno kako bi sebi osigurali hranu te roditeljsku zaštitu (Chevalier, Gheerbrant, 1983: 330).

7.1.5.17. VIKATI

Hrvatski	Poljski
graktati kao čavke – vikati, derati se, govoriti glasno i iritantno /ob. o ženama/	
graknuti / graktati kao gavran – viknuti / vikati neugodnim glasom; prigovoriti / prigovarati; pobuniti se / buniti se	

Glasanje čavke (graktanje) motiv je za nastanak ovog frazema u hrvatskom jeziku. Osim toga nosi negativne konotacije te se obično koristi kada se govori o ženama zbog stereotipa da su žene brbljave, a samim time vole se svađati i vikati. U hrvatskom se jeziku ovakvi stereotipi o ženama često iskazuju poredbenim frazemima u kojima se žene uspoređuje s pticama koje su poznate po iritantnom glasanju (Hrnjak, 2017: 119).

Osim čavke, glasno graktanje vrane također podsjeća na vikanje te je upravo ova slika u semantičkoj pozadini frazema *graknuti / graktati kao gavran*.

7.1.5.18. SVAĐATI SE

Hrvatski	Poljski
svađati se (prepirati se) kao čavke – svađati se (prepirati se) bučno i neprimjereno /ob. o ženama/	
potući se (pokoškati se i sl.) kao pjetlići – posvađati se i (ili) potući se /ob. bez značajnijeg razloga/	

Bučno i neprimjereno svađanje najčešće žena uspoređuje se sa graktanjem čavka koje podsjeća na glasno svađanje.

Pijetlu se pripisuju karakteristike poput odvažnosti, ratničke budnosti te borbenosti (Chevalier, Gheerbrant, 1983: 502–504) što možemo vidjeti u ovom frazemu koji opisuje svađu ili tučnjavu između dvije, češće muške osobe, koja obično nastaje bez značajnijeg razloga. Frazem ima i varijantu sa glagolom *pokoškati* koji znači ‘lagano se međusobno udarati, izmjenjivati lagnije udarce u kost ili u kosti’ te preneseno značenje ‘prepirati se’.

7.1.5.19. FLATULIRATI

Hrvatski	Poljski
pustiti goluba – flatulirati, puštati vjetrove	

Slika golubova koji naglo polete nakon što su pušteni poticajni je impuls za nastanak ovog frazema kojim se opisuje flatuliranje, odnosno vjetrovi koji se ispuštaju iz našeg probavnog sustava.

7.1.5.20. UPLAŠITI SE

Hrvatski	Poljski
uplašen kao grlica – vrlo uplašen (prestrašen)	
usrati se kao grlica – jako se uplašiti, prestraviti se	
plašljiv (strašljiv) kao pilić – vrlo plašljiv	

U hrvatskom jeziku neke od životinja koja se povezuje sa plašljivošću su grlica i pilić. Koncept uplašenosti u hrvatskome se jeziku često izriče na podrugljiv način jer se strah nerijetko veže uz kukavičluk (Telenta, 2020: 35 prema Hrnjak, 2004: 28) što možemo primijetiti ironičnom upotrebom glagola *usrati se* koji u razgovornom jeziku ima značenje ‘jako se prepasti’.

7.1.5.21. ČUDITI SE

Hrvatski	Poljski
čuditi se (iščuđivati se) <čemu> kao picek glisti – jako se čuditi <čemu>, zaprepastiti se	
čuditi se (iščuđivati se) <čemu> kao pile glisti – jako se čuditi <čemu>, zaprepastiti se	
čuditi se (iščuđivati se) <čemu> kao ptica glisti – jako se čuditi <čemu>, zaprepastiti se	
čuditi se (iščuđivati se) <čemu> kao pura glisti – jako se čuditi <čemu>, zaprepastiti se	
čuditi se (iščuđivati se) <čemu> kao puran glisti – jako se čuditi <čemu>, zaprepastiti se	
čuditi se (iščuđivati se) <čemu> kao pura dreku – jako se čuditi <čemu>, zaprepastiti se	

Zbunjenost te umna ograničenost u hrvatskom se jeziku povezuju najčešće s pticama koje možemo vidjeti na selu, a njihov upitan pogled dok gledaju glistu koja gmiže po zemlji ili izmet za koji nisu sigurni je li hrana koju bi mogli pojesti poticajni je impuls za nastanak svih frazema ovog koncepta.

7.1.5.22. POMOKRITI SE

Hrvatski	Poljski
promijeniti kanarincu vodu – pomokriti se	
pustiti pijetlu krv – pomokriti se /o muškarcu/	
pustiti pijevcu krv – pomokriti se /o muškarcu/	

Svima trima frazemima na slikovit se način opisuje uriniranje. Frazem *promijeniti kanarincu vodu* motiviran je činjenicom da se kućnim ljubimcima pa tako i kanarincima često treba mijenjati voda, a posebice ako pojilice za ptice nisu zatvorene zbog čega prljavština te ptičje perje lako upada u vodu.

Frazemi *pustiti pijetlu krv* te *pustiti pijevcu krv* rodno su obilježeni, a motivirani su slikom pijetla i pijevca koje nakon klanja treba objesiti da krv što prije iscuri iz tijela kako bi se kasnije mogli očerupati i razrezati te naposljetku termički obraditi te pojesti.

7.1.5.23. ODATI INFORMACIJE

Hrvatski	Poljski
propjevati kao kanarinac – odati <strogo> povjerljive informacije	

Kanarinci su poznati po svom živahnom pjevu, a upravo je to jedan od razloga zašto su ih rudari često koristili u rudnicima za otkrivanje prisutnosti otrovnih plinova (Kudeljnjak, 2009: 4). Ovi su plinovi bez boje i mirisa te ih se najčešće ne primijeti dok već nije prekasno. S obzirom da je kanarinac puno manji od čovjeka, dovoljna je manja doza plina kako bi se otrovala. Stoga bi rudari osluškivali pjev ovih ptica te kada ga se više ne bi čulo ili kada bi primijetili neobično ponašanje ptice bio bi to znak za napuštanje rudnika. Da pjev kanarinca može odati korisne informacije potvrđuje nam i frazem *propjevati kao kanarinac* kojom se opisuje osoba koja odaje strogo povjerljive informacije.

7.1.5.24. IŠČEKIVATI

Hrvatski	Poljski
bdjeti kao kobac nad kim – budno (pozorno) iščekivati čije ponašanje (djelovanje)	
vrebat (nadzirati) kao kobac koga, što – budno (pozorno) iščekivati čije ponašanje (djelovanje)	

Kobac je ptica grabežljivica, a njegov izvrstan vid pomaže mu u opažanju plijena. Upravo ova slika kopca koji vreba svoju iduću žrtvu motivacija je za nastanak ovih dvaju hrvatskih frazema kojima se opisuje budno iščekivanje čijeg ponašanja ili djelovanja.

7.1.5.25. NASRNU TI NA KOGA

Hrvatski	Poljski
obrušiti / obrušivati se (skočiti / skakati i sl.) kao kobac na koga, na što – nasrnuti / nasrtati na koga, na što, napasti / napadati koga, što, okomiti se / okomljivati se na koga, na što	

Slikom kopca koji se obrušava na plijen uspoređuje se osoba koja nasrće te napada koga ili što.

7.1.5.26. OSVETITI SE

Hrvatski	Poljski
doći će koka na jaja – pružit će se prilika za osvetu <i>komu</i> , nasjest će <i>tko</i>	
doći će koka na leglo – pružit će se prilika za osvetu <i>komu</i> , nasjest će <i>tko</i>	

Nakon što izlegne jaja, kokoš većinu vremena provodi sjedeći na njima dok se ne izlegnu prvi pilići. Međutim, nakon što se izlegnu, pilićima je i dalje potrebna njezina toplina dok ne narastu i stoga se zavlače ispod majke. Kokoš svoje gnijezdo napušta samo u vrijeme hranjenja nakon čega se brzo vraća svojim pilićima i upravo to njeno brzo vraćanje u semantičkom je talogu frazema kojima se opisuje prilika za osvetom koja će se zasigurno ubrzo pružiti.

7.1.5.27. SLUČAJNO NAĆI

Hrvatski	Poljski
kao ćorava koka [naići na što, naći što i sl.] – potpuno slučajno, neplanirano [naići na što, naći što i sl.]	

Nekoga tko potpuno slučajno nailazi na što uspoređuje se sa slijepom kokoši koja unatoč svojoj nemogućnosti da vidi ipak uspijeva pronaći bar nešto, a postoji i elipsa poslovice *i ćorava koka ubode neko zrno kukuruza*.

7.1.5.28. NESTATI

Hrvatski	Poljski
nestati (izgubiti se) u vidu lastina repa – iznenada nestati, neprimjetno se izgubiti	

Ovaj frazem koji pripada razgovornom jeziku motiviran je izgledom lastavičjeg repa koji ima oblik slova V, a na ovo slovo podsjeća nas i na jato lastavica koje se neprimjetno gubi na nebu leteći uoči zime prema toplijim krajevima.

7.1.5.29. NE MARITI ZA *KOGA*, ZA *ŠTO*

Hrvatski	Poljski
boli koga patak za koga, za što – nije briga koga za koga, za što, ne mari tko za koga, za što	
boli koga patka za koga, za što – nije briga koga za koga, za što, ne mari tko za koga, za što	

Ovaj se koncept u hrvatskom jeziku može izraziti pomoću više različitih frazema, a najčešće se koriste oni sa somatskom sastavnicom primjerice *dupe*, dok je ornitonimska sastavnica iskorištena kao eufemizam za vulgarnije varijante ovog frazema. Osim toga hod patke podsjeća na njihanje bokovima te stražnjicom lijevo-desno zbog čega se patka povezuje s ovim dijelom tijela

7.1.5.30. PODMETNUTI POŽAR

Hrvatski	Poljski
pustiti / puštati crvenog pijetla na (pod) krov – podmetnuti / podmetati požar	

Podmetanje požara dočarava se pomoću slike pijetla koji je pušten na krov, a on je pri tome još i crvene boje što dodatno intenzivira ovu sliku jer crvena je boja simbol vatre što potvrđuje i vjerovanje da ako crvena kokoš zakokodače to je znak da će biti požar (Ladan, 2006: 217).

7.1.6. FRAZEMI KOJI SE ODNOSU NA ČOVJEKOVO PSIHIČKO STANJE I EMOCIJE

7.1.6.1. RADOST

Hrvatski	Poljski
	być w skowronkach – biti radostan (veseo, sretan)
	radosny (wesoly) jak skowronek – radostan (veseo, sretan)
	wesoła sikorka – jako vesela osoba
	wesoly jak szczygieł – jako vesela osoba
	wesoly jak szczygielek – jako vesela osoba

Koncept radosti u poljskom jeziku povezuje se s tri ptice: ševa, sjenica i češljugar. Semantička pozadina frazema *być w skowronkach* i *radosny (wesoly) jak skowronek* otkrivaju pticu ševu kao simbol radosti. Razlog tome leži u njenom veselom pjevu koji se u knizi *Słownik symboli* (2015: 385) opisuje kao „radosna molitva dovedena do podnožja Stvoriteljeva prijestolja”¹⁶, a slična je poveznica i sa sjenicom. Za poljski naziv ptice češljugar smatra se da potječe od staropoljske riječi *szczegeł* koja je značila veseo (Hampl, 2012: 88), što objašnjava konotaciju ove ptice s radošću, a Ewa Masłowska (2022: 210) osim toga ističe i njezino šareno perje, prekrasan glas te veselu narav kao motiv nastanka ovog frazema.

---

¹⁶ ...radosna modlitwa zaniesiona do stóp tronu Stwórcy...

7.1.6.2. ZALJUBLJENOST

Hrvatski	Poljski
zaljubljen kao tetrijeb – jako zaljubljen	
zaljubljena kao guska – jako zaljubljen	
zaljubiti se kao guska – jako zaljubljen /o ženi/	
gugukati kao golubovi – zaljubljeno razgovarati (čavrljati), izražavati nježne osjećaje /o ljubavnom paru/	
zaljubljeni kao golupčići – vrlo zaljubljeni	

Koncept zaljubljenosti potvrđuju dva slična poredbena frazema u hrvatskom jeziku *zaljubljen kao tetrijeb* i *zaljubljena kao guska* koji je k tome i rodno obilježen. Zaljubljenost je stanje u kojem čovjek pod utjecajem svojih emocija ne može racionalno razmišljati te često radi stvari bez prethodnog promišljanja što objašnjava konotaciju s guskom, kojoj se nerijetko pripisuju negativna obilježja poput neinteligencije kao što smo prethodno utvrdili u poglavlju 7.1.1.2. S druge strane za tetrijebe je karakteristično njihovo ponašanje u vrijeme parenja kada “gotovo i polude od iznenadne strastvenosti“ (Ladan, 2006: 283).

U svojoj knjizi *Etymologicon* Ladan (2006: 256) piše kako se golubovi „odlikuju ljubavnom (ili bračnom) nježnošću, jer se golubovi kljunovima gotovo ljudski ljube“. Osim toga ističe da su ih u antičko doba ljudi pridonosili kao žrtvu božici ljubavi, a danas u mnogim jezicima glasanje golubova (gugutanje) te maženje „znak je duboke, strastvene zaljubljenosti“ (ibid. 258).

7.1.6.3. TUGA

Hrvatski	Poljski
zakukati / kukati kao sinja kukavica – zacviljeti / cviljeti, gorko zaplakati / plakati, kukati	
	sępie spojrzanie – tużan pogled
izgledati (držati se) kao pokisla kokoš – biti potišten, biti utučen, biti jadan	wyglądać jak zmokła (zdechła) kura – biti potišten, biti utučen, biti jadan
kao pokisli vrabac [izgledati, osjećati se itd.] – potišteno, utučeno, deprimirano [izgledati, osjećati se itd.]	
pokisnuti kao pijevac – 1. potišten utučen deprimiran; 2. potišteno, utučeno, deprimirano	
kao posran (usran) golub [izgledati, držati se, osjećati se itd.] – loše, otužno, pokunjeno, jaderno [izgledati, držati se, osjećati se itd.]	

Pintarić, Tibenská i Komorowska (2016: 223) navode kako je kukavica svoj naziv dobila po načinu na koji se glasa odnosno kukanju. Takvo se glasanje u narodu smatralo tužnim te danas ovaj glagol ujedno ima i preneseno značenje ‘jadikovati, plakati i tužiti se’. Stoga se poredbenim frazemom *zakukati / kukati kao sinja kukavica* opisuje koncept tuge, a M. Ljubičić (1994: 247) još ističe kako je u nekim rječnicima ovaj frazem značenjski ograničena na ženske osobe.

Poljaci bjeloglavog supa doživljavaju kao pticu tmurnog, tužnog pogleda koja traga za svojim plijenom, a tuga se izražava i glagolom izvedenim iz naziva ove ptice – *zasepić (się)* čije je značenje ‘postati tužan’ (Jawór, 2010: 9).

Mokro slijepjeno perje pokisle kokoši te pijevca u semantičkoj je pozadini dvaju hrvatskih i jednog poljskog frazema koji pripadaju ovom konceptu, a ovakav tužan prizor u čovjeku budi osjećaj sažaljenja. Usto glagol pokisnuti u prenesenom značenju znači ‘postati tužan, snužden’.

Osjećaj sažaljenja budi i slika goluba prekrivenog izmetom. Usto pridjevi *posran* i *usran* koji dodatno naglašavaju frazem *kao posran (usran) golub [izgledati, držati se, osjećati se itd.]* u razgovornom jeziku imaju značenje ‘koji je vrlo loš, nikakav’.

7.1.6.4. UGROŽENOST

Hrvatski	Poljski
kao glineni golubovi – 1. izloženi verbalnom i (ili) fizičkom napadu, izloženi kakvoj opasnosti; 2. ugroženo	

Ovaj frazem nastao je kao posljedica frazeologizacije istoimenog termina koji se koristi u streljaštvu, a označava predmet izrađen od gline u obliku diska koji se izbacuje pomoću posebnog stroja te ga se gađa puškom. Ovim frazemom opisuje se laka meta, odnosno osobu u opasnosti, izloženu fizičkom ili verbalnom napadu.

7.1.6.5. OPORAVITI SE

Hrvatski	Poljski
izdignuti se iz pepela kao ptica Feniks – oporaviti se /ob. nakon neuspjeha/	

Feniks je ptica često prisutna u grčkim i rimskim mitovima. Ovi su narodi vjerovali da se feniks rađa sam od sebe poput sunca te svakih petsto godina umire samospaljivanjem, nakon čega se ponovno rađa iz vlastitog pepela (Tropčić, 2018: 23). Feniksom koji se uzdiže iz pepela na slikovit se način dočarava proces oporavka nakon neuspjeha

7.1.7. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVO FIZIČKO STANJE

7.1.7.1. KRETANJE

Hrvatski	Poljski
	chodzić jak bocian – hodati elegantno (graciously)
	robić bocianie kroki – hodati elegantno (graciously)
	chodzić na bocianich nogach – hodati elegantno (graciously)
gegati se (hodati, koračati) kao <sit> patka – hodati polagano i bez žurbe, klataći se lijevo-desno kao patka	chodzić jak kaczk – hodati polagano i bez žurbe, klataći se lijevo-desno kao patka
gegati se (hodati) kao guska – hodati ljuljajući se lijevo-desno	
gegati se (hodati) kao pingvin – hodati ljuljajući se lijevo-desno	
vući se (hodati i sl.) kao posran (usran) golub – kretati se (hodati i sl.) tromo (sporo, umorno, iscrpljeno)	
gušći hod – kretanje u koloni, jedan za drugim	
gušći poredak (slijed) – kretanje u koloni, jedan za drugim	
hodati (ići i sl.) kao pačići – hodati (ići i sl.) u koloni, jedan za drugim	
lak (lagan) kao ptica – brz i lagan, koji se brzo i lako kreće	
lak (lagan) kao ptičica – brz i lagan, koji se brzo i lako kreće	

Polagan hod rode te njene duge noge u semantičkom su talogu triju poljskih frazema kojima se opisuje elegantno i graciozno hodanje.

No, za razliku od rode patka, guska i pingvin imaju kraće noge, a način hoda svojstven ovim pticama poticajni je impuls za nastanak dvaju hrvatskih frazema i jednog poljskog kojima se opisuje polagano hodanje, klataći se lijevo-desno. Fakultativni pridjevski izraz *sita* u hrvatskom frazemu *gegati se (hodati, koračati) kao <sita> patka* dodatno naglašava otežano i usporeno kretanje.

Kratke noge također imaju i golubovi zbog čega se sporije kreću, no ovaj je frazem još dodatno intenziviran glagolom *vući se* te slikom goluba onečišćenog izmetom, odnosno goluba koji je izvršio nuždu.

Frazemi *guščji hod, guščji poredak (slijed) te hodati (ići i sl.) kao pačići* motivirani su slikom gusaka i pačića koji jedni iza drugih hodaju u koloni.

Za osobu koja se brzo i lako kreće reći ćemo da je *laka (lagana) kao ptica ili ptičica*, a ovaj je frazem motiviran slikom ove životinje koja se, zbog svoje male veličine (koja je još dodatno naglašena deminutivnim oblikom *ptičica*), ali i šupljih kosti, doima kao da lagano leti nebom, posebice kada je vjetrovito pa ju vjetar nosi u smjeru u kojem puše.

7.1.7.2. SMRT

Hrvatski	Poljski
	wywinąć orła – umrijeti

Slika orla u letu s raširenim krilima također podsjeća na osobu koja je pala i leži na zemlji, no osim značenja ‘pasti’ ovaj frazem u razgovornom jeziku ima značenje ‘umrijeti’.

7.1.7.3. PADANJE

Hrvatski	Poljski
	runąć jak orzeł – pasti
	fiknąć orła – pasti
	wywinąć orła – pasti

*Słownik języka polskiego PWN*¹⁷ nudi 4 značenja za poljski glagol *runąć*, a njegovo prvo značenje koje je ujedno i značenje ovog frazema, ali i glagola *fiknąć* jest ‘pasti svom svojom težinom’. Slike orla koji s velike visine pada na tlo u semantičkoj je pozadina ovih frazema.

7.1.7.4. PIJANSTVO

Hrvatski	Poljski
	zagoniać kaczkę – biti pijan

Geganje patke koje podsjeća na hod pijane osobe poticajni je signal za nastanak frazema *zagoniać kaczkę* koji opisuje pijanstvo, iako se ova djelomično desemantizirana sveza riječi već smatra pomalo zastarjelom.

7.1.7.5. POKISNUTI

Hrvatski	Poljski
pokisnuti kao pijevac – biti potpuno mokar od kiše, potpuno (do kože) pokisnuti	
mokar kao pijevac – potpuno (do kože) mokar, promoćene odjeće	

Poredbenim frazemima *pokisnuti kao pijevac* te *mokar kao pijevac* opisuje se osoba koja je potpuno mokra od kiše. Slijepljeno perje pijevca nakon što pokisne uspoređuje se s mokrom odjećom pripijenom uz tijelo.

7.1.7.6. SPAVATI LAKIM SNOM

Hrvatski	Poljski
spavati kao ptica na grani – spavati lakim (nemirnim) snom, imati lagan san, buditi se na svaki šum	

¹⁷ Mrežno izdanje.

Pticia koja spava na grani izlaže se opasnosti jer je na otvorenom gdje ju neprijatelj lako može zapaziti te napasti. Zbog toga čak i dok spava mora biti na oprezu i probuditi se na svaki šum. Upravo ovom slikom uspoređuje se osoba koja ima nemiran i lak san te se često budi tijekom noći.

7.1.8. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOVE ŽIVOTNE OKOLNOSTI

7.1.8.1. SREĆA

Hrvatski	Poljski
zapjevala ševa komu – snašla je sreća <i>koga, posrećilo se komu</i>	
donijela roda <diijete> – rodilo se <diijete>	

U prethodnom poglavlju (7.1.6.1.) spominjali smo simboliku ptice ševe koju se zbog njenog pjeva povezuje sa srećom, a ovaj motiv prisutan je i u frazemu *zapjevala ševa komu*.

Rođenje djeteta velika je sreća te radost za roditelje, a u pučkom vjerovanju djecu donosi roda. *Rječnik simbola: mitovi, sni, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi* (1987: 563) objašnjava ovo vjerovanje običajem rode da se kao i druge ptice selice na proljeće vraća u naše krajeve čime započinje buđenje prirode, a također se vjeruje da ona posjeduje moć da svojim pogledom prouzroči začćeće.

7.1.9. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKOV NAČIN ŽIVOTA

7.1.9.1. SKLAD

Hrvatski	Poljski
pečene ševe lete komu u usta (padaju komu s neba) – gotovanski i u obilju živi <i>tko</i>	
pečeni pilići padaju u usta komu – gotovanski i u obilju živi <i>tko</i>	
pečeni golubovi lete (ulijeću) u usta <komu> – gotovanski i u obilju živi <i>tko</i>	
ne fali (ne manjka, ne nedostaje) ptičjega mlijeka – ne nedostaje ništa (ničega)	<i>komuś brakuje tylko ptasiego mleka</i> – ne nedostaje ništa (ničega)
živjeti kao dva goluba – živjeti skladno i u ljubavi, voljeti se i slagati se /o ljubavnom paru/	żyć (gruchać) za sobą jak para gołąbków – živjeti skladno i u ljubavi, voljeti se i slagati se /o ljubavnom paru/
živjeti kao golub i golubica – živjeti skladno i u ljubavi, voljeti se i slagati se /o ljubavnom paru/	
golub mira – simbol mira među ljudima	gołąb pokoju – simbol mira među ljudima
	gołąbek pokoju – simbol mira među ljudima

Još od poganskih vremena vjerovalo se da su bogovi na nebu te sve što se pojavljivalo na nebu smatralo se božjim darom ili kaznom. Slika pilića, ševa i golubova koji već termički obrađene i spremne za konzumiranje padaju s neba poticajni su impuls za frazeme kojima se opisuje osobe koje žive gotovanski i u obilju.

Djelomično ekvivalentnim frazemima *ne fali (ne manjka, ne nedostaje) ptičjega mlijeka* te *komuś brakuje tylko ptasiego mleka* opisuje se sklad. Motivirani činjenicom da ptice ne proizvode mlijeko, navedeni frazemi opisuju osobu koja ima sve stoga joj ništa ne nedostaje pa čak ni ptičje mlijeko.

Ljubavni par koji živi skladno uspoređuje se s dva goluba te s golubom i golubicom koji u paru simboliziraju ljubav. Usto u Grčoj je golubica bila sveta ptica koju su ljubavnici darivali božici ljubavi – Afroditi (Chevalier, Gheerbrant, 1983: 169).

Golub je biblijska ptica s bogatom simbolikom. Osim što je nekoć bila žrtvena ptica, ali i nositelj dobrih vijesti, također je simbol Duha Svetog te mira.

7.1.9.2. SLOBODA

Hrvatski	Poljski
slobodan kao ptica <na grani> – potpuno slobodan (neovisan), bez ikakvih obveza	wolny jak ptak – potpuno slobodan (neovisan), bez ikakvih obveza
slobodan kao ptičica – potpuno slobodan (neovisan), bez ikakvih obveza	
biti (živjeti itd.) kao ptica na grani – biti (živjeti itd.) potpuno slobodan (neovisan), biti bez ikakvih obveza, živjeti slobodno (nesputano)	
živjeti kao golub na grani – biti (živjeti) potpuno slobodan (neovisan), biti bez ikakvih obveza, živjeti slobodno (nesputano)	
biti (živjeti itd.) kao ptica nebeska – biti (živjeti itd.) potpuno slobodan (neovisan), biti bez ikakvih obveza, živjeti slobodno (nesputano)	
ptica selica – osoba koja se često seli, koja često mijenja mjesto boravka ili posao	

Zbog svoje mogućnosti letenja ptice su postale simbol slobode i nezavisnosti što se u konačnici prenijelo u jezik. Ovu činjenicu potvrđuju nam čak šest hrvatska frazema te jedan poljski od kojih su njih četiri poredbene strukture s hiperonimom *ptica* te jedan sa hiponimom *golub* u C-dijelu. Međusobno ekvivalentni frazemi *slobodan kao ptica* te *wolny jak ptak* usto su dodatno naglašeni pridjevom *slobodan* (polj. *wolny*) u A-dijelu. S obzirom na to da je ptica

povezana s nebom upravo ono posebno pojačava biblijski frazem *biti (živjeti itd.) kao ptica nebeska* simbolizirajući bezgraničnost.

Posljednji frazem te jedini koji nije poredbene strukture – *ptica selica* motiviran je činjenicom da se većina ptica prije početka zime seli u toplije krajeve, stoga se ovom djelomično desemantiziranom svezom riječi opisuje osoba koja često mijenja mjesto boravka ili posao.

7.1.9.3. SKUČENOST

Hrvatski	Poljski
živjeti kao u golubinjaku – živjeti u skučenom prostoru /ob. u potkrovlju/	

Stan ili soba u potkrovlju obično je puno manja od ostalih koje se nalaze na nižim katovima te se zbog svoje skučenosti uspoređuje s nastambom za golubove.

7.1.10. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA MEĐULJUDSKE ODOSE I KONTAKTE

7.1.10.1. BLISKOST

Hrvatski	Poljski
	papuzki nierozłączki – dvije su osobe vrlo bliske, stalno viđene zajedno

Bliskost koju čovjek osjeća prema drugoj osobi odražava slika papiga, mužjaka i ženke, koji se ne razdvajaju jedno od drugoga, grle se i međusobno si čiste perje. Uvriježeno je mišljenje da nakon što jedna papiga ugine ubrzo nakon od tuge ugine i druga ili više nikad ne pronađe svog para.

7.1.10.2. UDALJENOST

Hrvatski	Poljski
	rozmawiać jak gęś z prosięciem – razgovarati bez međusobnog razumijevanja, ne moći komunicirati, ne moći se slagati

Slika guske i praseta koji razgovaraju poticajni je impuls za nastanak poljskog frazema *rozmawiać jak gęś z prosięciem* koji opisuje razgovor između dvije osobe bez međusobnog razumijevanja. Neinteligentnost i pričljivost kao negativne konotacije povezane s guskom dodatno naglašavaju ekspresivnost ovog frazema.

7.1.10.3. SAMOĆA

Hrvatski	Poljski
biti (sjediti) sam kao ćuk – biti posve sam	
sam kao ćuk – potpuno sam, bez igdje ikoga; usamljen	
živjeti kao ćuk – živjeti potpuno sam; biti usamljen	

Sva tri hrvatska frazema sa sastavnicom *ćuk* motivirana su samotničkim načinom života ove ptice. S obzirom na to da pripada porodici sova, aktivniji je noću te svoj plijen nosi na sigurno mjesto gdje ga može sam pojesti, a u društvu drugih ptica može ga se vidjeti samo u vrijeme parenja.

7.1.10.4. ORIJENTIRANOST NA OBITELJ

Hrvatski	Poljski
sjediti <doma> kao kvočka <na jajima> – biti u potpunosti orijentirana na obitelj i sve vrijeme provoditi kod kuće	

Kvočka je naziv za kokoš koja leži na jajima. Slika ove ptice koja ne radi ništa, već samo leži i čeka da se pilići izlegnu poticajni je impuls za nastanak frazema kojim se opisuje žena koja nema posao već je sve vrijeme kod kuće te brine za obitelj. Ovaj frazem može nositi negativne konotacije jer se potpuna predanost i orijentiranost obitelji može shvatiti kao izgovor za nerad.

7.1.11. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE ČOVJEKOV STATUS

7.1.11.1. IZVOR PROFITA

Hrvatski	Poljski
koka koja nese zlatna jaja – izvor profita; osoba koja donosi veliku materijalnu korist, osoba od koje se izvlači materijalna korist	kura znosząca złote jajka – izvor profita; osoba koja donosi veliku materijalnu korist, osoba od koje se izvlači materijalna korist
zlatna koka – izvor profita; osoba koja donosi veliku materijalnu korist, osoba od koje se izvlači materijalna korist	
povezani kao guščja govna – interesno povezani, koji se drže skupa radi zajedničkih interesa	
debeloj (tustoj) guski vrat mazati (mazat) – davati onome tko već ima, raditi u čiju korist	

U oba se jezika javlja frazem *koka koja nese zlatna jaja* odnosno *kura znosząca złote jajka*, a u hrvatskom jeziku također postoji frazem *zlatna koka*. Svi navedeni frazemi označavaju izvor profita, točnije osobu od koje se izvlači velika materijalna korist bez da ona dobije išta zauzvrat. U semantičkoj pozadini ovih frazema krije se Ezopova bajka o seljaku čija je guska svaki dan nesla zlatna jaja te La Fontaineova basna u kojoj je guska zamijenjena kokom. Značenje frazema dodatno naglašava pridjev *zlatna* jer je zlato simbol bogatstva. Ovi se frazemi također mogu odnositi i na države, institucije te poduzeća iz kojih se izvlači materijalna dobit (Vidović Bolt, 2011: 125).

Frazemom *povezani kao guščja govna* opisuje se čvrsta povezanost između ljudi sa zajedničkim interesima, a motivirana je slikom guščjeg izmeta koji je, za razliku od izmeta drugih ptica, čvršće konzistencije.

Ironičnom slikom debele guske kojoj netko maže vrat također se opisuje i osoba koja radi u čiju korist te daje onima koji već imaju dovoljno.

7.1.11.2. BOLJA PRILIKA

Hrvatski	Poljski
druge bi ptice danas pjevale <i>komu</i> – u boljim (prikladnijim) prilikama nalazio bi se <i>tko</i>	

Ptičji se pjev nerijetko povezivao sa srećom¹⁸ i upravo je on motiv za nastanak frazema *druge bi ptice danas pjevale* komu kojim se opisuje osoba koja bi se pod određenim uvjetima nalazila u boljoj prilici nego što sada jest.

7.1.12. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE ČOVJEKOVA DOB

7.1.12.1. ZRELA DOB

Hrvatski	Poljski
stara koka – seksualno privlačna žena starije dobi	

Starija žena koja dobro izgleda za svoje godine te koja je kroz život stekla bogato seksualno iskustvo opisuje se frazemom *stara koka*, a usto hrvatski bilježi i elipsu poslovice *stara koka, dobra juha*.

¹⁸ Vidi poglavlje 7.1.6.1. Radost i 7.1.8.1 Sreća.

7.1.13. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE ČOVJEKOV ODNOS PREMA POSLU

7.1.13.1. UZALUDAN POSAO

Hrvatski	Poljski
drobiti ćoravoj kvočki što – raditi beskoristan (beznačajan, uzaludan) posao	

Slika drobljenja zrna kvočki koja ne vidi u semantičkom je talogu frazema kojim se opisuje osoba koja radi uzaludan posao.

7.1.13.2. VAŽNO DJELO

Hrvatski	Poljski
labudova pjesma – posljednje djelo koje se smatra osobito važnim, djelo kojim se zaokružuje <i>čiji</i> opus (<i>čija</i> karijera)	
labuđa pjesma – posljednje djelo koje se smatra osobito važnim, djelo kojim se zaokružuje <i>čiji</i> opus (<i>čija</i> karijera)	
labuđi pjev – posljednje djelo koje se smatra osobito važnim, djelo kojim se zaokružuje <i>čiji</i> opus (<i>čija</i> karijera)	

Sva tri frazema koja pripadaju ovom konceptu opisuju posljednje djelo koje se smatra osobito važnim te kojim se zaokružuje čiji opus ili karijera. Podrijetlo frazema seže još iz antičkog doba kada je postojalo vjerovanje da labudovi kada osjete da im se bliži smrt odlaze na rijeku Maiandros te tamo ispuštaju zvukove koji se smatraju njihovom posljednjom pjesmom. Ovo je vjerovanje zabilježeno u basnama Ezopa, Eshilovoj tragediji *Agamemnon* te Ciceronovom djelu *O govorniku*, a usporedbu labuđeg glasanja sa pjevom napravio je i njemački prirodoslovac Alfred Edmund Brehm u svom u djelu *Život životinja*. Međutim, danas ovi frazemi nisu samo vezani uz područje umjetnosti i znanosti, već imaju šire značenje te se često koriste kada je riječ o sportu (Kovačević, 2014: 30).

7.2. FRAZEMI KOJI SE NE ODOSE NA ČOVJEKA

7.2.1. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE KOLIČINA

7.2.1.1. NIŠTA

Hrvatski	Poljski
metni (objesi) što vrapcu na rep – ništa ne vrijedi <i>što</i> , sve je uzalud, okani se <i>čega</i> , možeš prekrižiti <i>što</i>	
dobiti vrapca – ništa ne dobiti	
dobiti muda labudova – ne dobiti ništa	
muda labudova – ništa, iznevjerena (izjalovljena) očekivanja	

Slika vrlo male veličine vrapca zadržana je u hrvatskim frazemima *metni (objesi) što vrapcu na rep* te *dobiti vrapca* čime dodatno intenzivira ovaj koncept. Nerealan prikaz stavljanja ili vješanja čega na sitan rep vrapca signalizira na to da što ništa ne vrijedi, da je sve uzalud te da se čega trebamo okaniti. Koncept potvrđuje i drugi frazem u značenju ‘ništa ne dobiti’ odnosno kada bismo dobili nešto veličine vrapca to bi bilo ekvivalentno ničemu.

Ptice za razliku od ljudi imaju kloake ili nečisnice, odnosno analne otvore u kojima se uz mokraćovod kod ženskih ptica nalazi i jajovod, a kod muških sjemenovod. Ova činjenica može nam bolje pojasniti frazeme *dobiti muda labudova* te *muda labudova* čije je značenje ‘ne dobiti ništa’ jer labud ne posjeduje ovaj dio tijela.

7.2.2. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE VRIJEME

7.2.2.1. NIKAD

Hrvatski	Poljski
	dudek na kościele (wieży) – nešto, što nikad neće se izvršiti
	pokazać (dać, obiecać) komuś dudka na kościele – nešto, što nikad neće se izvršiti

Nekoć se na crkvama postavljao željezni pijetao čija je uloga prema mišljenju W. Potockog bila da vjernike što ranije budi na misu (J. Treder, 2006: 196 prema Z. Gloger, 1978: 121). No u slučaju ovog frazema pijetao je zamijenjen pupavcem koji je, kao što smo prethodno spomenuli u poglavlju 7.1.3.5., negativno obilježen u poljskom jeziku. Značenje frazema L. Hampl (2012: 228) objašnjava time da pupavac stoji na tornju crkve i možemo nekome obećati da ćemo ga skinuti, ali on nikada ne može biti skinut te se to obećanje nikada neće moći ispuniti.

7.2.3. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE DOBA DANA

7.2.3.1. RANI JUTARNJI SATI

Hrvatski	Poljski
u prve pijetlove – u rane jutarnje sate, u ranu zoru	
do prvih pijetlova – do ranih jutarnjih sati, do rane zore	
s prvim pijetlovima – u rane jutarnje sate, u ranu zoru	
u prve (druge, treće) kokote – u rane jutarnje sate, u ranu zoru	
u prve (druge, treće) pijeve – u rane jutarnje sate, u ranu zoru	
	pierwsze (drugie) kury – u rane jutarnje sate, u ranu zoru

Koncept ranih jutarnjih sati motiviran je slikom pijetla (pjevca, kokota) koji u zoru najavljuju novi dan.

7.2.3.2. NOĆ

Hrvatski	Poljski
do prvih pijetlova – noć	

Frazemom *do prvih pijetlova* opisuje se noć – dio dana iza kojeg slijedi zora koju najavljuju pijetlovi.

7.2.4. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE SMJER

7.2.4.1. ODOZGO PREMA DOLJE

Hrvatski	Poljski
iz ptičje perspektive [gledati, promatrati i sl.] – odozgo prema dolje [gledati, promatrati i sl.]	
iz ptičjega leta [gledati, promatrati i sl.] – odozgo prema dolje [gledati, promatrati i sl.]	z lotu ptaka – odozgo prema dolje [gledati, promatrati i sl.]

U svim frazemima dominira slika ptice koja leti i odozgo promatra sve pod sobom. Ova djelomično desenantizirana sveza riječi najčešće se koristi kada je riječ o snimanju i slikanju.

7.2.5. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJU BOJE

Hrvatski	Poljski
	barwy papuzie – živopisne, izražajne boje
	papuzi strój – šareni kostim
	papuzi kolor – boja koja je svijetla, intenzivna, izražajna

Živopisne, intenzivne i izražajne boje papiginog perja poticajni su impuls za nastanak ovih triju poljskih frazema kojima se opisuju boje.

7.2.6. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJU SITUACIJE

7.2.6.1. IZBOR

Hrvatski	Poljski
	grać w orła i reszkę – igrati se bacanjem novčića u kojoj se odabira jedna od dvije opcije
	orzeł czy reszka? – jedna od dvije mogućnosti

Koncept izbora prikazan je kroz sliku novčića koji se baca te pogađanja hoće li pasti s orlom (polj. *orzeł*) to jest grbom ili glavom (polj. *reszka*) odnosno natpisom prema gore. Od ove igre u poljskom jeziku nastalo je pitanje *orzeł czy reszka?* koje upućuje na odabir jedne od dvije ponuđene mogućnosti.

7.2.6.2. SAZNANJE

Hrvatski	Poljski
i guske znaju što – opće je poznato <i>što</i>	
to i vrapci znaju – to svi znaju	
to već i vrapci pod strehama (na krovovima) cvrkuću – to svi znaju	

Prema Ladanu (2006: 248) vrabac je jedna od najčešće susretanih ptica na svijetu zbog čega ga povezujemo s nečim jednostavnim i običnim, stoga za nešto što svi znaju reći ćemo da *to i vrapci znaju* ili da *to već i vrapci pod strehama (na krovovima) znaju (cvrkuću)*.

Sličan frazem imamo i sa sastavnicom *guska*. Kao što smo istaknuli u prethodnim primjerima s ovom sastavnicom, ornitonim *guska* deprecijativno je obilježen i stoga za nešto što je opće poznato reći ćemo da *i guske znaju što*.

7.2.6.3. PROBLEM

Hrvatski	Poljski
zaplesti se / zaplitati se (splesti se isl.) kao pile u kučine – potpuno se smesti (se zbuniti), teško se snaći / se snalaziti u složenoj i zamršenoj situaciji, ne vidjeti izlaz iz zbunjujuće situacije, zapetljati se u <i>što</i>	

Smetena osoba koja se teško snalazi u zamršnim situacijama te iz njih ne vidi izlaz uspoređuje se s piletom zapletenim u kučine (neobrađeno vlakno dobiveno preradom konoplje i lana). U osnovi je frazema ruralni motiv koji je malo poznat gradu što objašnjava rijetku upotrebu ovog frazema.

7.2.6.4. NEPROMJENJIVA SITUACIJA

Hrvatski	Poljski
	po ptakach – ne može se više promijeniti <i>što</i>
	po ptokach – ne može se više promijeniti <i>što</i>

Situacija koje se ne možemo promijeniti opisuje se dvjema varijantama istog poljskog frazema *po ptakach* i *po ptokach*. Iako prva varijanta pripada standardnom jeziku ona Poljacima zvuči umjetno te će ju zamijeniti oblikom *po ptokach* koji potječe iz šleskog dijalekta (Koncewicz-Dziduch, 2019: 234). No usprkos raširenoj upotrebi ovog frazema, njegova etimologija i dalje je nepoznata te podliježe samo nagađanjima. Jedan takav pokušaj rekonstrukcije podrijetla ovog frazema napravio je poljski novinar i pisac Jan Rogóż za internet portal *Dziennik polski*. On smatra da je ovaj frazem povezan s činjenicom da do kraja

XIX. stoljeća lov ptica u Poljskoj nije bio kontroliran. Lovci su razne ptice lovili i ubijali iz zabave ili kako bi ih prodali zbog mesa te perja ili kao kućne ljubimce sve do 1875. godine kada je na razini cijele Poljske donesen Zakon o zaštiti ptica. I što je jedan trgovac koji je prodavao ptice mogao napraviti nakon što su mu ih zaplijenili nego samo uzdahnuti i reći „*po ptokach*” ‘ne može se više promijeniti što’.¹⁹

7.2.7. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJU STVARI

Hrvatski	Poljski
kokošji kašalj – mala (neozbiljna) stvar, sitnica, nešto zanemarivi; beznačajna osoba	

U nekim će se mjestima još danas za isprekidan kašalj koji upućuje da nije riječ o nekoj teškoj bolesti, već bezopasnoj prehladi reći da je to *kokošji kašalj* zbog čega je ovaj frazem dobio značenje ‘mala (neozbiljna) stvar, sitnica, nešto zanemarivi’, no može se odnositi i na beznačajnu osobu.

7.2.8. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJU DOGAĐAJI

Hrvatski	Poljski
prva lasta <čega> – navjestitelj <čega>, glasnik čega	
novinska (novinarska patka) – neistinita (izmišljena) novinska vijest (priča), izmišljena konstrukcija podmetnuta kao istina /u medijima/	

Događaji te radnje koje upućuju na dolazak nečeg pozitivnog i radosnog iskazuju se pomoću frazema *prva lasta* <čega> motiviranim mišljenjem da su lastavice glasnici proljeća jer se one dolaskom ovog godišnjeg doba sa juga vraćaju u naše krajeve.

¹⁹ Ragóž, Jan. 2012. *I po ptokach!*. Mój Kraków. Dziennik polski.
URL: <https://dziennikpolski24.pl/i-po-ptokach/ar/3166268> (posljednji pristup: 24. 02. 2023.)

Za frazem *novinska (novinarska) patka* postoje dva tumačenja njegovog značenja. Prva je teorija da potječe od latinske kraticе NT (*non testatum*) kojom su se označavale nepotvrđene i neprovjerene vijesti. Ova je kratica u izgovoru bila slična njemačkoj riječi *die Ente* što znači patka zbog čega se svaka nepouzdana vijest nazivala patkom. Druga je teorija povezana s jednim mladim novinarom koji je izmislio priču o naredniku koji je imao 20 pataka te je svaki dan jednu od njih ubio i nahranio ostalima dok nije preostala samo jedna patka koja je pojela sve ostale. Ova je vijest snažno odjeknula te privukla pažnju brojnih čitatelja sve dok novinar nije priznao da je priča izmišljena (Kovačević, 2018: 22–23).

7.2.9. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE RUKOPIS

Hrvatski	Poljski
svračje noge – loš (ružan) rukopis	
	писа́ц (bazgrać) jak kura pazurem – nečitko pisati

Oblik svračjih nogu koje nisu potpuno ravne već zakrivljene poticajni je impuls za nastanak frazema kojim se opisuje ružan i loš rukopis.

Loš i nečitak rukopis u poljskom se jeziku uspoređuje s kokoši koja piše kandžom.

7.2.10. FRAZEMI KOJIMA SE OPISUJE MJESTO

Hrvatski	Poljski
svračji zakutak – zabačeno mjesto ili selo	

Iako ju se danas nerijetko može vidjeti i u gradovima vjerojatno zbog nedostatka hrane, svraka inače često naseljava rubove šuma i gajeve zbog čega se za opis zabačenog mjesta ili sela koristi frazem *svračji zakutak*.

8. ZAKLJUČAK

Ornitonimi odnosno ptice proučavaju se ne samo u zoologiji i biologiji te srodnim znanostima, već i u jeziku, a susrećemo ih i u različitim vrstama umjetnosti. Analiza frazema s ornitonimskom sastavnicom temeljila se na ispitivanju korpusa sastavljenog od hrvatskih i poljskih frazema. Građa obuhvaća 344 frazema, od toga 235 hrvatskih i 109 poljskih. Korpus također bilježi istoznačne frazeme koji se razlikuju po ornitonimskoj sastavnici te su u ovom radu bilježeni zasebno, a ne kao inačice (npr. *glup kao kokoš*, *glup kao duduk*). Frazemi su podijeljeni u 2 temeljne skupine: frazemi koji se odnose na čovjeka i frazemi koji se ne odnose na čovjeka te se dijele na manje podskupine odnosno koncepte. Prvu skupinu obuhvaća čak 312 frazema što potvrđuje antropocentričnost oba jezika te čovjekovu sklonost da svoje (češće negativne) osobine, načine ponašanja ili izgled pripisuje životinjama, u ovom slučaju pticama. Proučavanjem odabranih zoonimskih frazema čiju sastavnicu čine ptice potvrđeno je da osim zrcaljenja ljudskih mana na životinje, motivacija nastanka ovih frazema mogu biti i različiti stereotipi o životinjama (*jesti kao vrapčić*), njihov izgled (*žólty jak kanarek*), ponašanje (*chodzić jak kaczka*), čovjekove činjenice i iskustva s pticama (*rzadki jak raróg*) te različite simbolike prisutne u religiji, vlastitoj kulturi ili posuđene iz drugih kultura (*golub mira*). U tablicama također možemo zapaziti i neke ekvivalentne frazeme u ovim jezicima, no oni ne moraju nužno imati isto značenje, a zanimljiva je i usporedba koliko koji jezik za određeni koncept koristi frazeme s pticama, primjerice kada želimo reći da je netko neinteligentan u hrvatskom jeziku možemo to izraziti s čak 43 frazema, dok u poljskom jeziku imamo njih samo 6. Usto zamjetan broj frazema također je i rodno obilježen. Upravo ovi frazemi kojima se opisuje neinteligencija često su ograničeni na ženske osobe, a uz neinteligenciju još se vežu negativne karakteristike poput brbljavosti te svadljivosti. S druge strane, iako su u manjem broju, frazemi koji se odnose isključivo na muške osobe također su pejorativnog značenja te se pomoću njih opisuje umišljen muškarac te muškarac koji mokri na javnom mjestu, a muškarcima se kao i ženama pripisuje svadljivost, ali s većim stupnjem agresivnosti te fizičkim nasiljem. No, unatoč čovjekovom superiornom odnosu prema ovim životinjama Kępa Figura (2001: 144–145) ističe da „strukture leksema čovjek i ptica

pokazuju neke sličnosti. Prije svega, uočavaju se analogije koje se tiču svakodnevnog života (gnijezdo-dom, roditeljska ljubav, bespomoćnost pilića i dojenčadi)...²⁰”.

9. SAŽETCI

9.1. PTICE U POLJSKOJ I HRVATSKOJ FRAZEOLGIJI

U ovom radu analiziraju se frazemi s pticom kao glavnom sastavnicom u poljskom i hrvatskom jeziku. Cilj rada bio je prikupiti korpus, s obzirom na značenje frazema razvrstati ih na koncepte odnosno manje tematsko-značenjske jedinice, ovisno o tome odnose li se na čovjeka ili ne te pronaći njihovu motivaciju, to jest razlog zašto su govornici odabrali određenu pticu te joj pridali negativno ili pozitivno značenje. Motivacija frazema može biti zasnovana na temelju činjenica i iskustva koje čovjek ima s pticama, njihovim izgledom, načinom ponašanja ili stereotipima koje im je čovjek pridao te svojim karakteristikama koje im pripisuje.

Ključne riječi: *frazem, frazeologija, ptica, ornitonim, konceptualna analiza, hrvatski jezik, poljski jezik*

9.2. PTAKI W POLSKIEJ I CHORWACKIEJ FRAZEOLGIJI

Praca analizuje związki frazeologiczne z ptakiem jako głównym składnikiem w językach polskim i chorwackim. Celem pracy było zebranie korpusu, ze względu na znaczenie podzielić wybrane związki frazeologiczne na mniejsze jednostki tematyczno-znaczeniowe, w zależności od tego, czy odnoszą się one do człowieka, czy nie, oraz znalezienie ich motywacji, to jest powód, dla którego mówcy wybrali pewnego ptaka i nadali mu negatywne lub pozytywne znaczenie. Motywacja związku frazeologicznego może opierać się na faktach i doświadczeniach, jakie człowiek ma z ptakami, wyglądzie i sposobie zachowaniu ptaka lub stereotypach, które człowiek do nich przywiązuje, oraz własnych cechach, które im przypisuje.

Słowa kluczowe: *związek frazeologiczny, frazeologia, ptak, język polski, język chorwacki*

---

²⁰ Struktury leksemów człowiek i ptak wykazują pewne podobieństwa. Przede wszystkim można zauważyć analogie dotyczące życia codziennego (gniazdo-dom, miłość rodzicielska, bezbronność piskląt i niemowląt)...

10. POPIS LITERATURE

10.1. RJEČNICI

Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain. 1983. *Rječnik simbola: mitovi, sni, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*. Preveli: Ana Buljan i Alain Gheerbrant. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Drabik, Lidia; Kubiak-Sokół, Aleksandra; Sobol, Elżbieta. 2007. *Słownik języka polskiego PWN*. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe.

Fliciński, Piotr. 2012. *Współczesny słownik frazeologiczny*. Poznań: Wydawnictwo IBIS.

URL:

https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/25561/1/Piotr%20Flici%C5%84ski_Wspolczesny_sownik_frazeologiczny_author%27s%20version.pdf (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Kopaliński, Władysław. 2015. *Słownik symboli*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM.

Matešić, Josip. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Menac, Antica; Fink Arsovski, Željka; Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o.

Müldner-Nieckowski, Piotr. 2004. *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*. Świat Książki.

Słownik języka polskiego PWN [SJP].

URL: <https://sjp.pwn.pl/>

Vidović Bolt, Ivana; Barčot, Branka; Fink Arsovski, Željka; Kovačević, Barbara; Pintarić, Neda; Vasung, Ana. (2017). *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*. Školska knjiga.

10.2. LITERATURA

Baer, Magdalena. 2021. *Bocian biały jako okaz językowy, czyli polsko-chorwackie wędrówki lingwistyczne*. *Adeptus* br. 17, str. 1–18. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.

URL: <https://archive.org/details/a.2518/page/12/mode/2up> (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Bedlek, Katarina. 2020. *Stereotipi i predrasude u hrvatskoj frazeologiji*. Diplomski rad. Sveučilište u Rijeci. Filozofski fakultet.

URL: <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A2488/datastream/PDF/view> (posljednji pristup: 26. 06. 2022.)

Blašković, Marta. 2016. *Zoonimski frazemi motivirani stereotipima u hrvatskome i engleskome jeziku*. Diplomski rad. Rijeka: Filozofski fakultet.

URL: <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A402/datastream/PDF/view> (posljednji pristup: 15. 03. 2023.)

Burska-Ratajczyk, Beata. 2021. *Antropocentryczne nacechowanie frazeologizmów z nazwami ptaków*. *Zoophilologica. Polish Journal of Animal Studies* Nr 1 (7)/2021 Mity – stereotypy – uprzedzenia (II), str. 1–14.

URL: [Antropocentryczne nacechowanie frazeologizmów z nazwami ptaków \(us.edu.pl\)](https://www.us.edu.pl/antropocentryczne-nacechowanie-frazeologizmow-z-nazwami-ptakow) (posljednji pristup: 26. 01. 2023.)

Čagalj, Ivana; Svitková, Milina. 2014. *Tipologija frazeološke ekvivalencije na primjeru hrvatskih i slovačkih frazema s ihtionimskom sastavnicom*. Životinje u frazeološkom ruhu / Vidović Bolt, Ivana (ur.). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, FF-press. str. 1–15

URL: [Cagalj_Svitkova za WEB.pdf \(animalisticki-frazemi.eu\)](#) (posljednji pristup: 15. 03. 2023.)

Filip, Grażyna. 2013. *Konotacje i symbolika ptaków drapieżnych w księdze cytatów z polskiej literatury pięknej od XVI do XX wieku*. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria filologiczna zeszyt 79. Dydaktyka 8.

URL:

https://www.ur.edu.pl/files/ur/import/private/77/IPID/czasopisma/dydaktyka/dydaktyka_8/Grazyna_Filip_D8.pdf (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Fink-Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: Filozofski fakultet.

Glavor, Ivana. 2016. *Zoonimski vodeni svijet u poljskom i hrvatskom jeziku*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.

URL: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9465/1/Ivona%20Glavor%20Diplomski%20rad.pdf> (posljednji pristup: 15. 03. 2023.)

Hampl, Lubomír. 2012. *Ptactwo we frazeologii czeskiej i polskiej*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej.

URL: <https://www.sbc.org.pl/Content/331436/HamplPtactwo.pdf> (posljednji pristup: 15. 03. 2023.)

Haršanji, Ana. 2020. *Frazemi u razgovornom jeziku*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku.

URL: <https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:5105> (posljednji pristup: 15. 03. 2023.)

Hrnjak, A. 2017. *Frazeologija u rodnome okviru. Rodni elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji*. Zagreb: Knjigra.

Jawór, Agnieszka. 2010. *O pewnym typie „językowego jokera”*. „Kwartalnik Językoznawczy” 1 (2), str. 1–12.

URL: http://kwartjez.amu.edu.pl/teksty/teksty2010_1_1/Jawor.pdf (posljednji pristup: 26. 01. 2023.)

Jelaska, Zrinka. 2014. *Animalistički frazemi biblijskoga podrijetla u hrvatskome i drugim slavenskim jezicima*. Animalistički frazemi u slavenskim jezicima. Zagreb: Ff press.

URL: <https://www.bib.irb.hr/852108> (posljednji pristup: 15. 03. 2023.)

Kałuźnińska, Emilia. *Kurza twarz i kurzy mózdzek. Próba rekonstrukcji językowego obrazu kury*. „Język w Komunikacji”, red. G. Majkowski, t. 1, Częstochowa 2011, str. 103–115.

URL: <http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/1805/10.pdf> (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Kępa Figura, Danuta. 2001. *Konotacje kulturowe i ich językowe realizacje (na przykładzie leksemu „ptak”)*. Współczesna leksyka. T. 1. Red. K. Michalewski. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Kępa Figura, Danuta. 2007. *Kategoryzacja w komunikacji językowej na przykładzie leksemu ptak*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Kłosiewicz, Stefan. 1998. *Ptaki święte, przeklęte i inne*. Warszawa: Prószyński i S-ka SA.

Koncewicz-Dziduch, Edyta. 2019. *Ptaki w polskiej i chorwatskiej frazeologii*. Wydawnictwo naukowe UAM.

URL:

<https://openbooks.ffzg.unizg.hr/index.php/FFpress/catalog/download/115/190/8693?inline=1>

(posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Kovačević, Barbara. 2014. *Tko zabija glavu u pijesak?*. Hrvatski jezik, god. 1, br. 3; str. 29–30.

URL: <https://hrcak.srce.hr/file/245993> (posljednji pristup: 13. 07. 2022.)

Kovačević, Barbara. 2014. *Medvjeda usluga i labuđi pjev*. Hrvatski jezik, god. 1, br. 1, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, str. 29–30.

URL: <https://hrcak.srce.hr/file/213932> (posljednji pristup: 27. 06. 2023.)

Kovačević, Barbara. 2015: *Crna ovca – bijela vrana – rijetka ptica*, Hrvatski jezik, god. 2, br. 2, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, str. 31–32.

URL: <https://hrcak.srce.hr/file/253675> (posljednji pristup: 08. 04. 2022.)

Kovačević, Barbara. 2018. *Frazeološka sela*. Hrvatski jezik, god. 5, br. 2; str. 25–27

URL: <https://hrcak.srce.hr/file/304946> (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Ladan, Tomislav. 2006. *Etymologicon*. Masmedia. Zagreb.

Kovačević, Barbara. 2018. *Novinska patka, žuta štampa i sedma sila*. Hrvatski jezik, god. 5, br. 1; str. 22–25.

URL: <https://hrcak.srce.hr/en/file/293764> (posljednji pristup: 27. 06. 2023.)

Kudeljnjak, Martina. 2009. *Značajke i ugroženost vodozemaca Podravine*. Seminarski rad. Zagreb: Prirodoslovno matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

URL: <https://repositorij.pmf.unizg.hr/islandora/object/pmf%3A3751/datastream/PDF/view> (posljednji pristup: 02. 07. 2023.)

Ljubičić, Maslina. 1994. *O hrvatskim zoonimima: konotativno značenje i frazeologija*. Filologija: časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (0449-363X) 22–23; str. 245–252. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

URL: <https://www.bib.irb.hr/959679> (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Matijević, Vedrana. 2021. *Semantičko polje glazbe u poljskoj, ukrajinskoj i hrvatskoj frazeologiji*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

URL: <https://repositorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg:5566> (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Masłowska, Ewa. 2022. *Sakralne i ludyczne symbole szczygła w języku i kulturze*. Księgarnia akademicka Sp. z o.o. LingVaria god. 17, br. 33, str. 197–213.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/360686718_Sakralne_i_ludyczne_symbole_szczygla_w_jezyku_i_kulturze (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.

Opašić, Maja. Čunović, Nika. Fumić, Mateja. 2014. *Bogatstvo i siromaštvo u hrvatskoj frazeologiji*. Fluminensia: časopis za filološka istraživanja (0353-4642), god. 26, br. 2; str. 91–103. Rijeka: Filozofski fakultet.

URL: <https://hrcak.srce.hr/file/197293> (posljednji pristup: 10. 04. 2022.)

Pintarić, Neda; Tibenská, Ewa; Komorowska, Ewa. 2016. *Slični korijeni ornitonima i njihova pragmatična uporaba u odabranim slavenskim jezicima*. Riječki filološki dani. str. 293–313.

URL: <https://hrcak.srce.hr/205050> (posljednji pristup: 16. 01. 2023.)

Szerszunowicz, Joanna. 2003. *Językowo-kulturwy obraz sowy w ujęciu komparatywnym*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

URL:

https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/3791/1/Szerszunowicz_sowa.pdf

(posljednji pristup: 12. 05. 2023.)

Telenta, Dea. 2020. *Koncept straha u hrvatskoj i njemačkoj frazeologiji*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

URL: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffzg%3A1830/datastream/PDF/view> (posljednji pristup: 27. 06. 2023.)

Treder, Jerzy. 2006. *Kościół, jego wystrój i otoczenie we frazeologii: nie tylko polskiej*. Język – szkoła – religia. Pelplin: Księga referatów z konferencji. t. I, pod red. A. Lewińskiej i M. Chmiel, str. 195–208.

URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Jezyk_Szkola_Religia/Jezyk_Szkola_Religia-r2006-t1/Jezyk_Szkola_Religia-r2006-t1-s195-208/Jezyk_Szkola_Religia-r2006-t1-s195-208.pdf (posljednji pristup: 16. 01. 2023.)

Tropčić, Sabrina. 2018. *Mitološki frazemi u poljskoj i češkoj frazeologiji*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

URL: <https://zir.nsk.hr/en/islandora/object/ffzg%3A275/datastream/PDF/view> (posljednji pristup: 28. 06. 2023.)

Vidović-Bolt, Ivana. 2011. *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Vidović-Bolt, Ivana. 2014. *Životinja kao (ne)inteligentan čovjekov prijatelj*. Zagreb: FF Press.

URL: <https://openbooks.ffzg.unizg.hr/index.php/FFpress/catalog/download/115/190/8711?inline=1> (posljednji pristup: 16. 01. 2023.)

10.3. SEKUNDARNA LITERATURA

Gloger, Zygmunt. 1978. *Encyklopedia staropolska*, t. III. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Hrnjak, Anita. 2004. *Koncept straha u hrvatskoj frazeologiji*. Riječ 1. str. 23–30

10.4. IZVORI:

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

URL: <https://www.enciklopedija.hr/> (posljednji pristup: 12. 05. 2023.)

Hrvatski jezični portal.

URL: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=main> (posljednji pristup: 12. 05. 2023.)

Ragóź, Jan. 2012. *I po ptokach!*. Mój Kraków. Dziennik polski.

URL: <https://dziennikpolski24.pl/i-po-ptokach/ar/3166268> (posljednji pristup: 24. 02. 2023.)

Radio Kraków. *Szpakami karmiony*. 26. 04. 2019. 09:40.

URL: <https://www.radiokrakow.pl/audycje/wyczesane-rozmowy-82986/szpakami-karmiony/>

(posljednji pristup: 26. 06. 2022.)

Radio Kraków. *"Podglądanie języka": wszystkiemu winny dudek*. 18. 11. 2015.

URL: <https://www.radiokrakow.pl/audycje/podgladanie-jezyka/wszystko-przez-dudka/>

(posljednji pristup: 10. 07. 2022.)

Radio Opole. Beata Granatowska, Ireneusz Procher. 18.05.2022.

URL: <https://radio.opole.pl/136,1883,skad-sie-wzial-zwrot-patrzec-jak-na-raroga> (posljednji

pristup: 13. 07. 2022.)